

CASATORIA

IN BISERICA NOASTRA NAȚIONALĂ

DIN TIMPURILE VECHİ PÂNĂ ÎN PRESENT

ÎN RAPORT

CU CANÓNELE ȘI LEGILE CIVILE

CONFERINȚĂ

ȚINUTĂ ÎN ATENEUL ROMAN LA 14 FEBRUARIE 1899

DE

Constantin Erbiceanu

PROFESOR.

(Extrasă din Revista «Biserica Ortodoxă Română»).

BUCUREȘTI

TIPO-LITOGRAFIA „CĂRȚILOR BISERICESTI”.

1899.

DESPRE CASATORIE.

I) Scopul Ateneului nostru este, socot, pe lângă comunicarea ideilor între noi, instrucția și educația societății noastre cu tendinți naționale. Când prin aceste întruniri se desfășură în fața publicului o cestiune, ce interesează societatea, publicul doritor de cunoștinți își îmbogățește din ce în ce mintea cu idei noi și și formeză norme pentru viața națională. Așa că aceste întruniri devin, pe lângă o distracție plăcută, și o școlă moralisătoare pentru societate. Astfel Ateneul nostru își atinge scopul, popularizând știința, însădind în inima și mintea auditorilor idei sănătose, moravuri și datine naționale și pregătește societatea spre o desăvîrșire tot mai mare, pentru conservarea neamului și a înfloririi iubitei noastre Patrii.

Declar de la început, că noi Românii fiind vechi creștini pe pământul strămoșesc, volu trata subiectul meu, ținând sémă de ideile creștinismului la contractarea căsătoriei, de moravurile și datinile țării noastre, de legislația națională și de evoluțiile ei din diferite timpuri până în present.

Basa societății omenești este Căsătoria.

II) În puterea sentimentului sociabilității existent în om, baza societății omenești este *Familia*. Cu cât familia va fi mai bine constituită în o societate, cu atâta puterea ei vitală, moravurile sociale, datinile, deprinderile seculare de-

vin mai tari, mai influente și mai respectate. Unde familia va fi defectuos organizată, unde nu se vor păzi cu sfințenie hotarele firei, acolo curând moralitatea publică, datinile și moravurile locale împreună cu vorbirea care's caracteristica naționalității, se vor schimba tot în mai rău, acolo disordinile sociale, desfrânarea și corupția se vor încuibă îndată. În locul virtuților casnice, familiare și cetățanești vor crește și înflori spinii și palamidă, ori viții și corupții de tot felul! Dacă baza societății este familia, trebuie să recunoștem că închegarea ei se săvârșește prin *Căsătorie*. Sămînța, simburile dar din care răsare, crește și se dezvoltă familia, este Căsătoria. Despre acest trunchiū vital al familiei, despre acest simburē în germinațiune mi-am propus a vē întreținea prin acēstă conferință—*Căsătoria în Biserica noastră națională din timpurile vechi și până în prezent, în raport cu canónele și legile civile*.

Trecutul nostru istoric mē îndreptățește a deosebi în două părți subiectul meū. În partea întâia voū expune însemnătatea căsătoriei din punct de vedere social și național, combătēnd părerile celor ce fug de ea, orī îi pervertesc rostul cum și obiceiurile nóstre ce precedau căsătoria; iar în partea a doūa voū trata căsătoria însăși și condițiunile canonice și legale ce se cereau în trecut și se pretind și astăzi, cum și antinómiile din prezent. Rog numai să fim atenți, că póte vom învăța ceva bun și folositor pentru neamul nostru, în o cestiune de cea mai mare însemnătate.

Inclinarea naturală a omului spre căsătorie.

III) Omul are înăscută în el inclinarea de a trăi în căsătorie, a-și avea căminul, vatra sa. Singurătatea pentru om este o viață expusă la tóte neajunsurile, nenorocirile și primejdiile. Fie legea firei, fie trebuința cerută pentru asigurarea vieței, 'l întâlnim pe bărbat pururea asociat, căsă-

torit; apoi în grupe și în urmă în viață patriarhală, care-începutul statelor ș'a popórelor.

«L'homme a passé du vagabondage à l'état fixe et déterminé. Il a un nom, et ce nom se conserve dans la famille; l'homme a conscience de son immortalité.

La famille est, en effet, la première condition de l'ordre social, la première forme de la société; c'est le premier pas de l'homme dans la vie morale, sans le quel tout autre lui est impossible» ¹⁾.

«Omul a trecut de la viața rătăcitoare la o stare hotărîtă și determinată. El are un nume și acest nume se conservă în familie; omul are conștiință de nemurirea sa.

Familia este, în adevăr întâia condiție a ordinei sociale, întâia formă a societății; este întâiul pas al omului spre viața morală, fără de care orî și ce îi este cu neputință».

Dacă ar lipsi căsătoria, n'ar exista familia și prin acesta ar dispărea dintre ómenî libertatea, siguranța, proprietatea, Statul orî Patria, Individul s'ar perde, iar contactul pur natural și întâmplător ar fi o violență. Nu-î acesta menirea omului, natura noastră, constituția noastră, sentimentele și conștiința noastră morală se opun cu putere unei vieți barbare și sălbatice.

Din perechea dar căsătorită s'a format societatea și din acesta Statul, și a dus omenirea pe nesimțite pe calea progresului și a civilizațiunei prezente. *Este dar înăscut și în omenire simțul de reproducțiune, ca și în totă natura.* Viața socială și casnică a dat naștere științelor, artelor, industriei, comerțului și viețuirei ticnite și liniștite, de care ne bucurăm astăzi. Cel întâiul fapt ce-l întălnim în Biblie, după crearea lui Adam, este crearea femeii. «*Și a făcut Dumnezeu pre om, după chipul lui Dumnezeu l'a făcut pre dînsul, bărbat și muere i-a făcut pre ei. Și i-a bine-cuvîntat Dumnezeu dîcînd: Creșteți*

¹⁾ Veđi Dr. P. Garnier, le Mariage dans ses devoirs et ses rapports pag. 9 și 10.

și ve îmúlțiti și umpleți pământul. (Fac. C. I. vers. 27 și 28). «*Pentru aceea va lăsa pre tatăl sėu și pre muma sa și se va lipi de muerea sa și vor fi amândoi un trup*» (Fac. cap. II vers. 24).

Sunt legi în natură pe care le simțim și le pricepem cu toții, fără a le studia, lor trebuie să ne supunem la timp; între aceste legi întâlnim la o știută vrăstă a vieței năstre apărând și legea reproducțiunei. Există în noi un instinct ce ne atrage puternic, vrënd nevrënd, fără escepție, a ne supune acestei legi universale. Prin urmare după legile firești este cu neputință a trăi bărbatul și femeea în singurătate, izolați în tótă viața. Alt-fel ar fi a admite efect fără de cauză, vegetație fără căldură și umiditate, fructe fără arbori, ceea ce este absurd. Strămoșii noștri, Romani, au ăis: *Contra naturam pugnare stultum est.*

Combaterea Celibatului ca nenaturală.

IV) Natura însăși își rėsbună cu prisosință în contra celor ce se încercă a trăi contra legilor stabilite în ea. Omul are, în germine, în constituția naturei sale, o serie mare de sentimente, nobile, mărețe și frumóse. Aceste sentimente nu se pot naște, desvolta și cultiva de cât în familie, în societate: Așa sunt: *Iubirea părintéscă, dragostea fiiască, sentimentul compătimirei, al ajutorului reciproc, inobilarea și stavilarea pornirilor năstre vehemente, cultivarea reciprocă*, și pe care toți le cunóștem din experiență proprie, din sinul familiei năstre.

→ Cu un cuvint tótă civilisația năstră presentă este datorită vieței familiare și sociale. Noi numim cu drept cuvint pe cel ce fuge de căsătorie, de familie și societate, misantrop. Am ăis, că natura 'și rėsbună nemilos contra celibatarilor, cari în aparență se justifică, în societatea deja constituită, că nu pot să se căsătorească, neputënd duce greutățile familiei, ne avënd mijlóce materiale de a face față cerințelor

și luxului din societatea de astăzi! Dar știința rece țăță ce ne spune: Că celibatul riguros este o mărte, o nimicire a ființei năstre, o sinucidere, planta ce nu se reproduce dispare dintre plante; cĂ celibatul este reprobat de morală și de igienă, cĂ este o parte din forțece, care nu servește la nimic, cĂnd lipsește cea-l-altă parte, și pe care o aruncăm ca netrebnică, dupĂ đisa lui Francin; cĂ existența celibatului în societate nu-i de cĂt funestă și provocă cu necesitate corupția și desfrânarea în Stat, ba și în familie; de aceea Montesquieu observând acest fapt, s'a exprimat: *«Cu cĂt sunt mai puțini ómeni cĂsătoriți, cu atĂt mai puținĂ credincioșie în cĂsătorie»*. S'a mai observat cĂ mai tóte cĂrțile obscene și conrumpĂtore tinerimei sunt eșite din pana celibatarilor, đice Fodéré. Pe cĂnd cĂsătoria protejază și susține morala publică și privată în familie și Stat, legile și moravurile naționale, celibatul profitĂnd de o situațiune stabilită produce cu necesitate prostituția și adulterul, înmulțește numĂrul pruncilor orfaní, ființi inocente, și slĂbește vigórea și înmulțirea populației în acel neam. Cunosc și teoriile celor ce susțin celibatul, dar cumpĂnindu-le cu mintea sĂnĂtósă acele argumente aduse în sprijinul lor, le declar cĂ sunt fĂrĂ nici un fundament. De abea se pot justifica a trĂi ca celibatari geniile extraordinare în științe și arte, ca sacrificĂndu-se pentru omenire. Se mai constată, cĂ celibatarii pe lĂngĂ viața monotonă, mai sufer adese de bóle grave fĂrĂ a gĂsi alinare și mĂngĂere suferinței lor, dintre ei mulți ínebunesc, devin isterici și în fine mor înainte de timp, fĂrĂ a-și mai aminti lumea de ei; de nu póte de averea lor, numai eređii lor¹⁾.

DacĂ dar familia formĂzĂ societatea, Statul orí Patria, mai urmĂzĂ cĂ cel ce nu intră în cĂsătorie, nu póte a-și desvolta sentimentele inerente naturei sale și prin acĂsta el devine

1) Le Mariage dans ses devoirs et ses rapports et ses effets conjugaux par. Dr. P. Garnier.

necomplect, apoi nefolositor și Societății și Patriei. Individul este ținut de legile naturii să li se supună și obligat de contractul tacit ori înscris al societății formate să urmeze datinelor și moravurilor sale. Alt-fel este necorect și se folosește de o situațiune socială pe care n'o aplică, ci o exploatăză numai,—este egoist.

Doctorul P. Garnier în numele științei pozitive experimentate, iată cum se exprimă despre necesitatea căsătoriei:

«Le mariage, contracté dans les conditions voulues, est si naturel, si doux et salutaire; ses avantages, ses bienfaits pour l'hygiène, la santé et la longévité des deux sexes, sont démontrés aujourd'hui si péremptoirement par la statistique, et il offre des garanties si positives pour la morale et la prospérité publique, que le célibat, sans cause légitime, avouable, devrait être hautement blâmé, reprouvé et combattu publiquement, par tous les moyens possibles, dans une société bien organisée. Si la liberté individuelle est respectable, c'est à la condition de ne pas nuire à autrui. Or, quand un état antiphysiologique et anormal, comme le célibat, est reconnu aussi malfaisant et nuisible à l'individu qu'immoral et préjudiciable à la société toute entière, n'est il pas permis à celle-ci de se protéger et se défendre contre l'ennemi commun, en marquant du sceaux de la loi ceux qui y restent sans motif avouable? 1).

*Legea generală naturală a reproducțiunii
impune căsătoria*

V) Aceste teorii elementare obligă pe omul sociabil și perfectibil, pe omul ce are în natura lui, în perspectivă de desvoltare, o sumă de sentimente nobile să devină părinte de familie, *Pater familias*. Pentru ce în natură bărbat și femeie, dacă nu pentru a se forma vatra, casa,

1) Vezi Dr. P. Garnier, prologue pag. VII și VIII, dans le Mariage dans ses devoirs et ses rapports.

însoțirea ? Pentru ce în natura noastră cerința imperioasă de reproducțiune, dacă nu în scopul continuării neamului omenesc ? Este dar o abatere de la legile naturii de a trăi cine-va izolat singur. Cum s'ar explica acel amor firesc ce se dezvoltă în diferitele sexe ale vârstei omenești, dacă nu prin impunerea naturii de a-și alege fie-care soți ? *Simțul reproducțiunii fiind o lege naturală, este universală, el trece peste considerațiunile de gintă, rasă și popor. Este numai o restrângere curat omenească îngrădirea constituirei familiei numai din același popor or națiune.* Încă din totă vechimea omenirea constituită în familii s'a asigurată prin legi, datine și moravuri așezarea statornică a familiei prin actul numit *căsătorie*. Romanii, strămoșii noștri, la început, ne spun istoricii, formându-și vatra — cetatea lor —, n'aveu soții, iar legea naturii i-au împins a răpi femeile Sabinilor, vecinii lor, alt-fel erau condamnați a dispărea. De aici un război crâncen între Sabinii și Romanii și care n'a încetat de cât prin intervenirea femeilor sabinice, care au declarat că voesc a trăi în căsătorie cu Romanii și ele au devenit de atunci matronele Romanilor. Acesta-i începutul formării familiei la Romanii. După aceea au urmat o frăție între aceste neamuri și s'a încheiat puternicul stat Roman. Acestă pretinsă răpire cu voe de ambele părți s'a păstrat până astăzi în legende și în taptă la poporul nostru Românesc. Cu cât la contractarea căsătoriei se pun mai multe obstacole lăturale, cu atât amorul între căsătoriți se aprinde mai puternic și erupe în acte în aparență violente, dar care în fond nu sunt de cât rezultatul amorului în flacări. Romanii au fost singurii cari ne-au lăsat normele cele mai trainice în legislația căsătoriei, pentru că ei au priceput că puterea statului stă în tăria familiei. La toate popoarele vechi actul căsătoriei îl găsim urmat de o sancțiune religioasă. Acestă de sigur au făcut-o pentru a-i da căsătoriei o putere și o valoare mai mare.

Combaterea traiului conjugal în comunism

VI) Viața în promiscuitate, ori în comun, nu se întâlnește în omenire de cât la popóarele mai de jos, cele mai barbare. Și în societatea constituită s'aú găsit ómeni ce aú susținut nimicirea cásătoriei și viața familiară, apărând traiul în comun, ca la animale, pretindënd că în cásătorie și în familie li s'ar restringe libertatea și li s'ar lovi proprietatea comună. Dar prin acest sistem se degradează omenirea, se abrogă ori-ce urme de moralitate în ea, ori ce afecțiuni scumpe și nobile ; numai există respect și pudóre către părinți și frați, dispore acea forță de stat, familia, acel avënt către muncă, acea emulație între individe. Acest sistem uită că nu există egalitate de cât în ordinea morală, care obligă pe toți ómenii la responsabilitatea faptelor lor. Este constatat că deși în teorie se admite că ómenii sunt egalii, se nasc însă de fapt neegali și ca fisic și ca inteligență. A pretinde o egalitate absolută, este a lovi în prerogativele naturale ale altora, cari folosesc mai mult omenirea. Comunismul încercat la Sparta și Creta ódinióră, imaginat de Platon și Thomas Morus, aplicat de secta Anabaptiștilor s'a dovedit cu suficiență, că acest sistem începe prin spoliațiune, conduce cu necesitate la automatism și sclavie și termină prin sárăcie. Țiganiil la noi în trecut aú practicat acest sistem. Nu mai vorbesc de sistemele lui Fourier și Saint-Simon, care distrug și familie și demnitate omenească ¹⁾. Comunismul în cásătorie este ceva înjositor pentru femeie, ființă nobilă, este o decădere a omului, o călcare sêlbatică a simțului de *pater familias* și o nimicire a moralei. Respectul și púdoarea cásătoriei aú fost în tót-déuna apărare cu costul vieții părintelui de familie. Marmonii din Statele-Unite ale Americii sunt persecutați ca imorali ²⁾.

¹⁾ Le Mariage cap. Le socialisme pag. 12—21.

²⁾ Veđi : O pagină din istoria contemporană a României de dr. C. I. Istrati, pag. 12.

Calitățile femeii în paralel cu ale bărbatului

VII) E un adevăr necontestat, pe care nu trebuie să-l ascundem, acela că forța fizică și intelectuală apare de ordin mai tare la bărbat de cât la femeie. Dar trebuie să recunoaștem că și femeia are unele calități superioare bărbatului, necesare la formarea căsătoriei și a familiei. Știm că în toate timpurile și în toate locurile femeia a fost supusă bărbatului, ceea ce justifică maxima : *că tot dreptul omenesc derivă din putere* ; de aceea nici un fel de contract n'a avut loc la constituirea căsătoriei până la creștinism. Dacă ar fi existat, să fim siguri că femeia n'ar fi neglijat a-și apăra în totul egalitatea drepturilor sale. Creștinismul a ridicat foarte mult demnitatea femeii, a pus-o în egalitate cu bărbatul, declarând pe bărbat numai ca protector al ei; iar pe femeie ca coroană a bărbatului, născând, crescând și educând pe copiii săi, viitorii membri ai familiei. Câte virtuți va avea *mater familias*, atâtea se vor înrădăcina, crește și înflori în familie și stat. În princip femeia fiind ființă egală cu bărbatul nu-i creată pentru bărbat de cât în atât, cât și bărbatul pentru femeie. Pretutindenți însă când se mărită ea intră în familia bărbatului, îi ia numele și este supusă după lege protecției lui. Dacă acesta pare o neegalitate, natura însă i-o impune, considerând firea ei delicată și trebuința ei de un sprijin la știute momente. Mai știm că majoritatea femeilor din lume sunt tratate ca și sclavele, și lăsate la discreția bărbatului. Așa în Indiia sunt maltratate ca și vechii iloți, în tótă Turcia, Persia și Japonia sunt înjosite și închise în haremuri, considerate ca o specie inferioară bărbatului și adesea ori aruncate de vii în valurile mării or îngropate de vii după moartea stăpânului lor. Ce să mai dic despre China și despre tótă Africa, tot această situație tristă o au ! Să nu uităm iarăși că femeia dacă nu se bucură de o forță musculară ca a bărbatului, are în schimb delicateța,

gingăşia şi nobleţa, calităţi ce bărbaţilor adesea lipsesc. Dacă poate n'are forţa cugetărei şi invenţiunei aşa de exercitată ca a bărbatului, are în schimb alte podoabe mai mari, ce ne lipsesc nouă, ca pudoarea ce le consumă, amorul infocat ce le arde sufletul, gelosia ce le aprinde şi le torturează. Femeea cu gingăşia şi farmecul ei atractiv, cu blândeţea şi afabilitatea ei, adesea îndulceşte asprimea caracterului bărbatului şi devine motiv de multe acte virtuose şi patriotice pentru bărbat. In multe state creştine astăzi femeile jăcă un rol foarte însemnat în toate actele vieţii sociale şi politice, deşi n'aū acest drept recunoscut. Póte a avut dreptate un scriitor francez când pretindea că în toate actele omeneşti trebuie a căuta influenţa femeii spre a-ţi putea explica real faptul; el đicea : *cherchez la femme*. «La pression occulte que les femmes exercent, đice dr. Garnier, dans le résultat du scrutin est un phénomène bien connu et que ne manquent pas de mettre en jeu ceux qui ont intérêt á le faire. On peu même dire que ces femme là participent indirectement à tout les emplois publique que remplissent leur maris, par l'influence qu'elles ont sur leurs décisions... son intelligence y suffit et l'on peut compter sur son patriotisme, son abnegation, sa générosité et son dévouement pour inciter utilement l'homme á cet égard. C'est là son role naturel ¹⁾. Dacă le inculpăm că sunt cam uşoare, este din cauza educaţiei ce li se dá. Mai timidă de cât bărbatul aleargă la viclenie, de unde este numai un pas până la uşurătatea de caracter. Femeia mai sentimentală de cât bărbatul, iubeşte cu mai mult foc, cu o aprindere vehementă şi pe soţ şi pe copii şi casa sa, şi se sacrifică mai uşor pentru familie. Bărbatul predominat mai mult de grijele din afară, adesea aspru şi posomorit, loveşte, şi nevrënd, în aşteptările pline de nobleţe şi gingăşie ale soţiei sale. Mai slabe de cât bărbatul, sunt mai rezistente şi mai

¹⁾ Opera citată pag. 18 şi 19.

răbdătoare, mai persistente în a învinge. Dotate cu o sensibilitate extremă par a se ocupa mai mult de grațiositate de cât de fericirea lor. Mai mândre de cât bărbatul, mai răsbunătoare de cât el, cedeză însă mai curând, iartă mai ușor, din cauza sensibilității lor. Les femmes sont extrêmes ; elles sont meilleures ou pires que les hommes ¹⁾. «Femeile sunt extreme, ele sunt sau mai bune sau mai rele de cât bărbații». Femeia este cu mult mai expusă primejdiei și adesea plăcerea, ori datoria lor, pline de sacrificii, o îndeplinesc cu costul vieții lor. Ea dă viață expunându-ș'o pe a sa. Femeia credincioasă prețuește mai mult de cât o coroană și adesea nu este răsplătită pentru jertfele ei. Ea iubește neîntrerupt, muncește mai mult în căsătorie, este neobosită în a-și îndeplini datoriile ei casnice ca educătoare a fiilor săi. Nu arare ori s'aū văduț femeii ce aū resistat eroic pasiunilor și mrejelor ce li s'aū țesut ș'aū învins cu costul vieții lor. Exemple de acestea sunt multe în istoria lumii, voiū cita mai ales pe cel din Plutarh, când un tiran Sinorix, captivat de frumuseța unei femei Comma îi ucide bărbatul spre a o lua în căsătorie. Comma rămasă la discreția tiranului, cedeză în formă de a-l lua de bărbat; dar își formeză tot-d-odată și planul de a își răsbuna mórtea soțului ei iubit. Era obicei la Galateni, ca căsătorinții să bea ambiū dintr'un pahar, simbolul unirei ca și la creștinii. Ea își propune să invenineze apa și cu costul vieții sale să își conserve credincioșia către bărbatul ei iubit și să omóre și pe ucigașul soțului ei. Ia paharul inveninat, bea ea întâiū ș'apoī îl dă tiranului Sinorix. După ce-l beu acela, ea plină de curaj rosti aceste memorabile cuvinte : «N'am trăit de cât pentru a imi răsbuna pe bărbatul meu, ș'am făcut-o. Tu acum în loc de pat nupțial poruncește să ți se prepare un mormint». Multe scene de felul acesta s'aū văduț și în timpurile noastre, când ambiū inflăcărati de iubire,

1) La Bruyere, les caracteres, pag. 111.

n'aū putut să se despartă, murind împreună. Aci e un exemplu de eroism, mai ales din partea femeii. Bărbatul e pasionat de a o avea soție, iar ea este împinsă la acest act numai din aprinderea puternică a sentimentului de iubire către el. Dacă pôte femeile nu sunt tôte, ceea ce trebuie să fie, dacă pasiunea amorului este ocupația lor principală astă-đi, greșala nu este a lor; ci a noastră, a moravurilor sociale, a situațiunei lor pre care, îndreptându-li-se tötă activitatea lor numai la lucruri ușore, frivole și nu le ocupăm și deprindem cu o educație solidă. Dovadă sunt femeile cari aū căpătat o educație solidă și care sunt modele de corectitudine. Par a fi menite de a se îngriji numai de a plăcea prin niște calități extreme superficiale. De aici pornesc o sumă de urmări desastrose pentru societate. Așa domnul E. M. Crețulescu, tratând despre căsătorie și divorț în Principatele-Unite se exprimă ast-fel : «Femeia dominată de lux, cuprinsă de plăcere și de patimi exagerate ; bărbatul despărțindu-și soția, o părăsește ca să ia alta pe care o s'o părăsească iarăși ; copii din căsătorii deosebite fără respect către părinți, uitați, neîngrijiți și urându-se între dînșii, iată ce vedem adese în multe din familiile noastre... Incă o observație : Acéstă lucrare o îndreptez, đice autorul, mai cu sémă, claselor de sus ale societăței române, acelora cari prin avuție aprindându-și imaginația și simțurile ș'aū creat trebuințe de prisos. Acolo corupția este mai mare, d'acolo să începă și reforma. Revoluțiile sociale pentru ca să fie folositoare trebuie să înceapă de sus în jos » ¹⁾... Tot acest autor adaugă : «Afară de acestea practica descoperire în fie-care đi fapte, a căror autoritate trebuie a fi recunoscută. Bărbatul nesocotește femeia sa, o maltratează; în locul respectului cuvenit unei soții, ea întâlnește ultragiuni ce un om onest nu face nici unei curtezane; în locul ajutorului, uitarea, în locul protecției, escesuri ce îi pun

¹⁾ Veđi tratatul citat pag. 2 și -3.

viața în pericol. Femeia uită și ea toate datoriile sexului său, blândețea, nobleța, supunerea. Ea nesocotește puterea maritală, insultă p'acela din care legea romană făcea mai mult de cât un bărbat, un tată; sau chiar se declară între soți o neînțelegere ce face nesuferită viața, fără să se pótă ști din a cui parte vine întâiu rēul... Dar se mai poate naște o faptă și mai gravă, adulterul, cea mai odiosă crimă, pe care legea romană o pedepsea cu o mórte cruntă, și care prin o rătăcire neînțeleasă a simțului moral atrage astă-đi victimei nu compătimirea; ci risul mulțimei. Și cu toate acestea, acéstă faptă nerușinată cuprinde în sine trădarea, hoția și sperjurul. Femeia care a promis fidelitate bărbatului se dă unui străin; introduce în familie copii străini, care vin să fure partea copiilor legitimi; și desonoră în acelaș timp pe bărbatul său, pe copii și pe totă familia sa» ¹⁾... «Bărbatul spre exemplu care desgustat de femeia sa găsește o nouă soție, maltratează pe cea dintăiu și o îndatorește a cere stricarea unei căsătorii nesuferite pentru dinsa; sau că femeia care dorește libertatea să nu mai se supue bărbatului îl desonoră sau îl amenință până când dispărțirea ajunge neapărată; și ast-fel, cum se vede, îngrijirile legiuitorului sunt de prisos» ²⁾. Nu-ı acésta menirea femeii sortită de natură a produce și educa familia, misiune nobilă și măreață ca și omenirea însăși. Calitățile interne trebuie să predomine în căsătorie. Mai știm că energia este o calitate ce predomină la femei, pentru că sunt mai vióe, mai sensibile, mai iritabile, se expun mai iute la primejdii și sufer mai mult durerea. Femei cu sînge rece greu vom întâlni, expansivă, agitată, energică și plină de emoțiuni la tot pasul. Așa se explică acțiunea Hortensei la Roma, așa curajul Ariei, soția poetului latin Coecina, care vedēnd pe bărbatul său sclav și că n'are curagiū a se sinucide, ea luând pum-

¹⁾ Veđi scrierea de mai sus pag. 11 și 12.

²⁾ Idem pag. 13.

nalul și străpungându-se îi dice: Ține Coecina, această mörte nu-ı dureroasă; și ea cade. Așa se explică energia plină de patriotism a mumei lui Ștefan la cetatea Neamțului: «De ești fiul meu, nu'ți sunt mumă eü» etc. etc. Femeile aü in genere un spirit ușor, natural, pătrunđător și fin, și să se observe că sunt mai apte de cât bărbații in a-și exprima ideile cu claritate. La Bruyere iată cum se exprimă asupra calităților spirituale ale femeii: «Je ne sait si l'on pourra jamais mettre dans les lettres plus d'esprit, plus de tour, plus d'agrément, et plus de style que l'on en voit dans celles de Balzac et de Voiture, elles sont vides de sentiment qui non régné que depuis leur temps, et qui doivent aux femmes leur naissance: ce sexe va plus loin que le nôtre dans ce genre d'écrire. Elles trouvent sous leurs plumes des tours et des expressions, qui souvent en nous ne sont l'effet que d'un long travail et d'une pénible recherche; elles sont heureuses dans le choix des termes qu'elles placent si juste, que, tout connus qu'ils sont, ils ont le charme de la nouveaute, et semblent être faits seulement pour l'usage où elles les mettent. Il n'appartient qu'à elles de faire lire dans un seul mot tout un sentiment, et de rendre délicatement une pensée qui est délicate. Elles ont un enchainement de discours inimitable, qui se suit naturellement et qui n'est lié que par le sens. Si les femmes étaient toujeur correctes, j'oserais dire que les lettres de quelques unes d'entre elles seraient peut-être ce que nous avons dans notre langue de mieux écrit ¹⁾. Vivacitatea spiritului lor nu prea lasă timp inteligenței lor de a scruta și reflecta, de aceea mánate de simț și imaginație, mai mult de cât de judecata rece a minței, se hotărăsc mai iute de cât noi, și desleagă mai cu repejune problemele ce își pun. Așa dar femeia mai energică și cu mai multă putere de imaginațiune, mai repede in a lua hotăriri este pentru aceste cuvinte și mai religioasă de

¹⁾ La Bruyere, pag. 70 și 71 ediția din 1865. Paris.

cât bărbatul, mai zeloasă și mai aptă de practica virtuților religioase. Acésta-i o virtute prin eselență necesară mumei de familie, prin ea, adică prin religiune se cimentează trăinicia însoțirei, se pădesc marginile firei, se întărește educația familiei. Din cele șise până aicea cred că ne am convins că femeia dacă are unele calități inferioare bărbatului și care aū rezultat pôte din constituirea actualei societăți, are neîndoibil alte calități mai superioare bărbatului și care sunt necesare la formarea căsătoriei.

Cine a făcut pe bărbat și pe femeie a știut mai bine de cât noi să dea fie-cărui sex însușirile de care aū trebuință în viață. Noi am putut lustrui unele calități mai mult de cât altele, dar n'am putut adauge nimic nou naturei noastre, de nu pôte că am neglijat prea mult pe unele, din desvoltarea prea mare a altora. Numai prin o cultură întinsă, complectă, egală în cât-va cu a bărbatului vom putea avea femeia model și ca soție și ca educătore a copiilor. O femeie cultă va ști însădi sentimentele nobile în sufletul fraged al pruncului, respectul cătră părinți, iubirea cătră omenire, supunerea cătră legi, dragostea de țară și moșia strămoșască. Femeia cultă va ști se respecte pe soțul ei, își va cunôște ușor rolul ei în familie și va conserva credincioșia conjugală cu sfințenie. Numai femeia învățată va putea da Patriei cetățeni cu caracter, onești și devotați, însădind în inima fiilor săi datoriile cetățenești. Numai femeia învățată va ști înlocui cu vrednicie pe soțul ei mort și care a lăsat'o iocunjurată de copii cu, saū fără avere. Numai femeia cultă va ști cum să dea cetățeni buni, religioși și virtuoși, soldați devotați patriei și cu dor de a-și vărsa bucuroși sângele pentru mântuirea țării lor. Femeia cultă în căsătorie este averea cea mai mare pentru bărbat. Este greșită direcția tinerelor ce ș'aū câștigat o cultură ôre-care de a năzui numai la profesorat, după cum este o greșală a tinerilor de a se feri de fetele culte, dar lipsite de dote mari.

705552-

Dacă am tratat pôte prea extins calitățile femeii am făcut'o pentru a le mișca inima mai spre bine, a le desemna locul nobil, ce'l aũ în căsătorie, spre a deveni mume virtuóse, a le arăta rolul și responsabilitatea ce o aũ față de membrii familiei și de societate în genere.

Etatea căsătorinșilor.

VIII). Să trecem acum la condițiile legale și canonice, cerute de la cei ce voesc a intra în căsătorie, a forma o nouă familie în societate.

Canonisștii latinii aũ resumat în următoarele versuri tóte impedimentele căsătoriei:

Error, conditio, votum, cognatio, crimen;

Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas;

Amens, affinis, si clandestinus et impos.

Si mulier sit rapta, loco nec reddita tuto.

Haec facienda vetant connubia, facta retractant ¹⁾.

Aceste impedimente sunt recunoscute prin Nomocanóne și în Biserica nóstră Ortodoxă. Eũ însă nu voiũ desvolta, în Conferința mea, de cât pe cele mai principale, pentru că nici timpul nu'mi permite și nici locul nu este potrivit pentru tratarea complectă a acestor impedimente.

Ce vrâstă trebuie să albă cei ce se căsătoresc? După dreptul Roman și Bisantin se cerea de rigóre ca tinerul să albă 14 ani împliniși și tineră 12 ani. Armenopol ȕice: 'Εννόμους δέ γάμους μεταξύ ἀλλήλων συνιστῶσι Ρώμαιοι, ἡνίκα τὰ περὶ τῶν γάμων τοῖς νόμοις διηγορευμένα φυλάξωσι. Δεῖ δὲ τοὺς μὲν ἄρρενας ἐφήβους εἶναι, τὰς δὲ θηλείας ἀνδρὸς δεκτικὰς, τοὔτέστι τοὺς μὲν ὑπερβαίνειν τὸν τεσσαρακαίδεκατον χρόνον, τὰς δὲ μείζοντας τῶν ὀδώδεκα ἐνιαυτῶν (IV. 4. 2). «Constituesc între ei căsătorii legale Romeii, când pázesc dispoșițiile legilor despre căsătorie. Trebuie ca tinerii se fie vrâsnici, iar tinerile primitóre de bărbat, adecă ei trecuși de 14 ani, iar ele

¹⁾ Theologie Dogmatique par R. P. Perrone, vol. V. pag. 132.

maî mari de 12 ani». Maî târziu Leon Isavru a hotărît pentru tînăr 15 ani, iar pentru tînără 13 ani împliniți. Dar în Orient nu s'a aplicat mult timp această dispoziție, ș'aũ revenit la legislațiunea veche. Ὁς κόρην ἤττονα τῶν δώδεκα ἐτῶν ἀγόμενος πρὸς γάμον, οὐ συνίστησι γάμον. «Cel ce ar lua în căsătorie tînără maî mică de 12, nu constituie căsătorie (Basilicale XXVIII, I. 7). Τότε γὰρ ἡ φυσικὴ τούτοις ἀνετος συνέλευσις ἐαθήσεται, ὁπότε καὶ ἀρχῆθεν νενόμισται, ἤγουν τοῦ μὲν ἄρρενος ὑπὲρ τοὺς δεκατέσσαρας διατρέχοντος χρόνους, τῆς δὲ θηλείας τὸν δώδεκατον ὑπερβάσης ἐνιαυτὸν (Alex. Comn. Nuv. 31). «Căci atunci unirea lor firéscă este îngăduită, după cum s'a legislat din vechime, adică bărbatul să fie peste 14 ani, iar femeea trecută de 12 ani. Pravila Târgoviștenă dice la pagina 214: «Nunta ce nu e de vrastă, acea fără de nici o socotelă să se dispartă, și nevrîstă se chiamă când nu este bărbatul de patru-spre-δεce ani și muerea de doi-spre-δεce ani cel puțin». *Cestiunea vrîstei este maî bine regulată de natură însăși, de cât de legislația ome-néscă, ea variază după climate și temperamente.* Orî ce căsătorie constituită în afară de legea naturei este fără de putere și o violare a legilor ei. Codicile nostru a modificat dispozițiile Nomocanónelor și a legislațiunei Romane și Bizantine. Articolul din codice 127 dice: «Nu este ertat bărbatului înainte de 18 ani și femeii înainte de 15 ani să se căsătoréscă». Nu pôte fi aplicabil acest articol, de cât în climatele temperate. în Orient până astăzi se căsătoresc la etatea de 15 ani tînărul și de 12 ani tînăra; iar în Abisinia la 9 ani tînăra pôte fi mumă.

Despre căsătoriile tardive și disproporționate.

IX). Nomocanónele nu prescriu numai vrîsta celor tineri; ci pun margini și celor în vrîstă înaintată, până când pot contracta căsătorie. Pravila—Indreptarea Legei—la pagina 171 dice: «Să se păzască cum se cade de vrîstă, să nu fie

bărbatul mai bătrîn și muerea mai tînără, nici muerea bătrînă și bărbatul tînăr; ci să fie amândouă părțile de o potrivă de ani; iar de va întrece o parte mai mare, adecă bărbatul, atuncea este bine; iar de va întrece muerea să fie de zile mai mare de bărbat, atuncea fórté este fără de cale». De asemenea Climent Alexandrénul dice: «Τό δὲ μὴ εἰς παιδῶν γονὴν συνιέναι, ἐνυβοῖζειν ἐστὶ τῆ φύση, ἣν χρῆ διδάσκειν ἰὰς σοφὰς τοῦ καιροῦ ἐπιτηρεῖν παιδαγωγὰς. Τὸ γὰρ γῆρας λέγω καὶ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν παρεισάγουσαν, τοῖς μὲν γὰρ οὐδέπω συνεχώρησε, τοὺς δὲ οὐκέτι βούλεται γαμεῖν. «Să aibă vrîsta dispusă spre reproducere, ca și animalele necuvîntătóre. Iar a se cásători nu pentru cástigarea de prunci este a insulta natura, care trebuie să ne învețe a păzi pedagogia cea înțeléptă a timpului, vorbesc de vrîsta bătrînă și tînără a celor ce se cásătoresc. Celor dintăiū nici o dată nu li s'a îngăduit, iar pe cei tineri nu-i lasă încă a se cásători». (Pedagogul. cart. II, cap. X). Sf. Vasile în canonul 24 dice: Ἡ μὲν τοι χῆρα ἐξηκονταετης γεγονῖα ἐὰν ἔληται πάλιν ἀνδρὶ συνοχεῖν, οὐ κατ'ἔξωθήσεται τῆς τοῦ ἀγαθοῦ κοινωνίας... Vêduva de 60 de ani, dacă preferă a trăi iarăși în cásătorie, nu se va învrednici de împărtășirea bunului...»

Dacă se înterdice femeii a se mai cásători la 60 de ani, s'a pus prin obiceiū și pentru bărbați o vrîstă știută, de 70 de ani. *In genere și în acéstă cestiune tot natura este care pune hotar legei firilor.* Cine trece peste acest hotar calcă legile naturei și'și grăbește mórtea ¹⁾. Este o parodie a cásătoriei se veđi o babă de 60 de ani mărítându-se cu un tînăr de 25 de ani, sau un bătrîn de 60 de ani cu o tînără de 18 ani. Acésta nu se mai póte numi cásătorie; ci o speculă rușinósă, de interes, iar viața lor casnică este un iad pentru una din părți. Dr. P. Garnier dice: «Copiū născuți din cásătoriile celor înaintați în vrîstă, sunt lipsiți de vitalitate și de veselie proprie vrîstei lor. Sunt

1) Σύνταγμα τῶν θεῶν καὶ ἱερῶν κανόνων. vol. IV, pag. 154—157.

expuși la rahitism, și mor adese phtisici, fără ca părinții lor să fi fost. Chiar de trăesc, nici odată nu se dezvoltă complet, sunt ființi condamnate a trece în mormânt înainte de timp» (pag. 21—31). Cât despre căsătoriile disproporționate, rezultatul e, condamnarea unuia din însoțiți. Cum poate o femeie tină și veselă să iubească pe un bărbat gârbovit de ani, uzat și adese enervat? Poetul francez Alexandre Hardy s'a exprimat foarte categoric în această cestiune față de bătrini:

On ne se servira que d'un même flambeau
Pour se conduire au lit et du lit au tombeau.

Tote căsătoriile de felul acesta nu sunt bazate pe consensiment sincer; ci pe calcule materiale, pe combinațiuni sociale greșite și pe interes; de aceea sunt și reprobate de societate. Căsătoriile cele mai bine combinate sunt acele, în care vrista însoțiților este aproape egală și sunt ambi ajunși la maturitate. Numa din aceste căsătorii răsare o progenitură vigurosă, frumoasă și talentată.

Consentimentul celor ce se căsătoresc.

X). Se mai cere ca înainte de căsătorie, să'și placă unul altuia, să consimptă liber. Dacă natura a însemnat o știută vristă pentru căsătorie, apoi pentru ca însoțirea să aibă durată, viața conjugală să fie plăcută și greutățile casnice suportate cu ușurință și persistență, pentru ca fructul amorului lor—copii—să fie înzestrați cu calități intelectuale și materiale, trebuie, se cuvine, este drept ca căsătorinții să'și placă unul altuia. Un slut, un schilod, un idiot alătura cu o soție frumoasă și plină de viață, va face nenorocită pe această ființă în totă viața sa, măcar de ar fi și proporțione de vristă. Asemenea și din contra.

De aceea obiceiul părinților de a-și mărita și însura pe fiii lor, după gustul și alegerea bătrînilor, bazați pe calcule și interese, mai mult de cât pe sentiment, este o greșală

mare și cu consecinți regretabile în viitor. Dacă am pleca urechă noastră bine-voitoare și am asculta viața conjugală acelor căsătoriți prin combinații familiare, ne-am spăimânta de auzul oftărilor, durerilor interne, disprețului mutual acelor căsătoriți în asemenea condiții, sfedelor continue, așa că viața lor este o tortură reală. De aicea provin acele desordini în căsătoria lor, urându-se, persecutându-se și resbunându-și unul asupra altuia. Din această cauză pornesc o sumă de fapte rele, pe care mă opresc de a le enumera, pentru că și mintea cea mai neexperimentată le poate ghici. Acest obicei rău se mai conservă cu deosebire în orașe și în clasele mai înalte boerești. Care sunt geniile ori macar naturile bine echilibrate cărora le-ar putea da naștere asemenea căsătorii silite? Rolul părinților trebuie țărnut în cestiunea căsătoriei.

Pentru aceea și în legea Romană și în cea Bizantină ca și în Creștinism se cerea ca o condiție indispensabilă *consentimentul* celor ce voesc a se căsători. Unde nu este consentiment, este o violare a dreptului personal, o călcare a legilor positive Dumneșeești și omenești. Iubirea reciprocă este esența, substanța căsătoriei. Consensus nuptias fecit, ȳice legea Romană ¹⁾ Mateiŭ Vlastar ȳice: «Λύεται ἡ μνηστεία διὰ βίαν ἀρχοντος ἐπαρχίας, τῆς τε κόρης καὶ τῶν γονέων αὐτῆς μὴ συναινούντων ²⁾ «Se desface logodna prin puterea Guvernatorului provinciei când tinera și părinții săi nu consimt». Pentru a-și da consentimentul trebuie cine-va să fie întreg la minte și să aibă etatea legală: Ὁ δὲ μὴ διακρίνων, οὐδὲ λελογισμένως δύναται συναίνειν, συναινέσεως χωρὶς, συμφώνων σύστασις οὐ προβαίνει, διότι νόμος φησὶ: σύμφωνον ἐστὶ, δύο εἰς ταῦτόν ἀρεστόν συναινέσεως ³⁾. «Iar cel ce nu distinge, nu poate cu judecată să-și dea consentimentul, căci fără de consentiment, nu aŭ loc constituirea contractelor, pentru că le-

¹⁾ Digest. L. 17. 30. XXXV, I, 15.

²⁾ Pag. 183, vol. VI. Σύνταγμα citată.

³⁾ Σύνταγμα. Vol. V. pag. 35.

gea dice: Contractul este consentimentul primit de două persoane în un scop». Codul civil, art. 29 dice: «Nu este căsătorie, când nu este consentiment». În Bisilicale se dice: «Δέν συνίσταται γάμον ἂν δὲν συνανέσουν οἱ συναπτόμενοι καὶ οἱ γονεῖς αὐτῶν 1)». «Nu se face căsătorie, dacă nu consimt cei ce se însoțesc și părinții lor».

Tot aici trebuie să enumerăm și ripirile fetelor, pentru că nu există consentiment: «Cei ce vor merge să ripescă o fată pre aceia se cade pre toți să-i omóre fără nici o certare, de în toți ómenii fetei, când îi vor găsi de față făcând acel lucru ce dice, când o vor ripi, într'acea dată aũ voe să-i ucidă; iar dacă se va face lucrul și vor trece o ȕi două, d'acia n'aũ putere să-i ucidă. Iar dacă-i vor ucide, atunci toți se vor certa cu mórte 1). Ripitoriũ se osindesc fórte greũ de canóne și nu li se învoește a se căsători cu cele ripite, dupě canónele 27 și 92 din Sinodul al VI-lea și canonul 30 al Sf. Vasile. Iar legile civile îngăduieaũ chiar uciderea, când ripitoriũ sunt prinși asupra faptului, dar numai de cei ai casei ripitel. Ἐαν τις ἀρπάσῃ οἰανδὴποτε γυναῖκα, δούλην ἢ ἐλευθέραν, καὶ ἦν αὐτῷ μεμνηστευμένη κεφαλικῶς καταδικαζόμενος ἀποθνήσκει, καὶ οἱ ἐν τῇ ἀρπαγῇ ἔξεσσι, καὶ τοῖς ἀδελφοῖς καὶ τοῖς κηδεμόσι καὶ πατρῶσι καὶ δεσπόταις ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐφόδου τούτους φυνέβειν 1)». «Dacă cine-va rípește pe ori ce fel de femee, sclavă saũ liberă, de și i-ar fi fost logodită se condamnă cu mórte și cei ce l'aũ ajutat în ripirea lui. Și este îngăduit părinților ripitorilor și fraților și epitropilor și rudelor și stăpânilor să-i ucidă pe aceștia în timpul rípirei».

La noi nu s'aũ aplicat aceste rigori, pentru că indecomun ripirile pretinse se fac cu consentimentul tinerilor, se îndrăgosteaũ și se furaũ unul pe altul. Exista însă procese de rípire și la noi, când un tînér saũ o tînără luaũ fără

1) Manuscript în Biblioteca mea, pag. 48.

1) Pravila lui Vasilie Lupu, idem Indrept. Legei, pag. 234.

1) Σύνταγμα. Vol. I, pag. 216.

voia părinților persoane din o clasă mai de jos, sau din contra. In tot cazul consentimentul părților exista de fapt.

In vechime căsătoriile mixte erau oprite.

XI). Se mai cerea pentru a se putea căsători ca să fie de aceeași Religie ortodoxă, pentru că nu erau îngăduite în timpul trecut la Români, ca astăzi sub codicile actual, căsătoriile mixte. Impedizarea era atât civilă cât și bisericescă. Civilă pentru a nu se căsători fetele Române cu cei de altă lege, spre a nu se înstrăina pământul prin zestre constituite în moșii. Dacă astăzi s'ar părea că strămoșii noștri prin legislațiunea lor nu erau la înălțimea lumii civilizate, umanitare ori cosmopolite, cugetați însă sănătos patriotic, național! Alt-fel nu s'ar fi putut păstra pământul strămoșesc în timpul predominării liftelor străine. Dovadă situația de astăzi. Impedizare bisericescă, pentru că se considera toți eterodoxii eretici, conform canonului 72 din Trula. *Μη ἐξέστω ὀρθόδοξον ἄνδρα αἰρετικῆ συνάπτεσθαι γυναικῆ, μήτε μὴν αἰρετικῶ ἄνδρὶ γυναίκα ὀρθόδοξον ζεύγυσθαι, ἀλλ'εἰ καὶ φανέη τι τοιοῦτον ὑπότινως τῶν ἀπάντων γενόμενον, ἄκυρον τὸν γάμον ἡγήσθαι καὶ τὸ ἄθεσμον διαλύεσθαι συνοικέσιον...* «Nu este permis ca bărbatul ortodox să se căsătorească cu femei eretică, și nici să se însoțască femeia ortodoxă cu bărbat eretic. Ci deși s'ar întâmpla așa ceva săvârșit de unii dintre oameni, să se socotă căsătoria fără putere și să se desfacă însoțirea nelegiuită». Iar canonul 31 din Laodicia dice: *Οὐδενὶ ἔξεστι διδόναι τέκνα ἐπὶ γάμῳ αἰρετικοῖς, ἀλλὰ μᾶλλον λαμβάνειν, εἰ γε ἀπαγγέλονται χριστιανίζειν.* «Nu e nimănuși învoit a-și da copiii în căsătorie cu ereticii; ci mai ales să ia, dacă făgăduiesc că se vor creștina» (deveni ortodoxi).

Atât catolicii cât și protestanții se socoteau la noi ca eretici până la introducerea codicilului actual, cât despre Iudei și păgânii nici incape vorbă, nu se puteau căsători cu Ro-

mâinii Iată ce ne spune Hrisovul Domnitorului Mihai Răcoviță din 1764 în această cestiune: «De vreme ce străinii cari vin aicea în țară, Greci, Albanezi, Sârbi și alții, afară de Moldoveni, unii oameni mai de cinste și cu neamul știut, elții proști și neștiuți, unii fără de meșteșug, alții cu meșteșug, cococari, croitori, zlatari, simigii, paceagii, pitari, casapi și alții, cei mai mulți goniți din țara și patria lor pentru multe feluri de răutăți și blestemății ce făceau acolo. Încă unii însurați pe la locurile lor, după ce vin aici în țară și își fac orecare chivernisală și câștigă, nu numai că se înrădăcinază cu întemeere, ci încă se și însoră de ia femeii de aicea de pământ și fete de boiaru și multe feluri de mijlociri intră în rândul boerilor cu deregătorii, cari nu sunt de obrazul lor. Din care lucru deregătoriele se necinstesc, neamul boerilor pământeni se ocărăște. Câștigul și folosul ce ar putea să aibă pământeni il apucă ei, și se pricinuește deobște răzvrătire și stricăciune la totă patria. De vreme că străinii cari intră în neamul și rândul boerilor de se întemează cu meșteșugurile lor, după vremi au pricinuit multă stricăciune țarei și neamului boeresc, precum de multe ori s'au vădut; prostimea țarăși nepărăsindu-se de răutățile și hoțiile sale, dau pricină de ale urma și pământeni la lucruri ca acestea și se fac nenumărate fapte rele și lucruri necuviincioase în toate zilele. Deci pentru ca să se pue oprăla acestui obicei rău ce s'au înrădăcinat aici în pământul țarei, hotărîm Domnia mea: De acum înainte nimeni din străini să nu se mai însore aici în pământul țarei și să ia fată de pămîntean, și pământeni țarăși nimene să nu îndrăznescă a'și da pe fia sa sau alte rudeni după străini, măcar ori-cine ar fi. Pentru că ori-care de acum înainte va face peste porunca și hotărîrea acesta a Domniei mele, să știe că cei însurați se vor izgoni din pământul țarei împreună cu femeea și că totă averea lor se va lua pe sēma Domniei. Părinții fetelor și nașii se vor

pedepsi iar, cu grea pedépsă și preoții ce-î vor cununa luându-li-se darul se vor da la judecata politică și se vor pedepsi. Dar fetele străinilor aŭ voe a se mărita după pământeni, însă fără de a nu încuba pe ai săi aici în țară. Iar pentru străinii ce s'aŭ însurat până acum, sunt suferiți a trăi și a locui aicea în pământul țarei, însă cu orânduiala acésta, ca fieș-carele să se astâmpere și să rămăe la starea boeriei ce se află, și se nu umble a se înalța la altă tréptă mai mare, ci se trăiască cu păsuire și astâmpărare, puși ca și pământeni la tóte pravilile și obiceiurile cele bune ale țarei. Iar umblând să'și înalță boeria și să'și arăte neamul neastâmpărându-se, unul ca acela asemenea să va izgoni împreună cu femeea sa și ce va avea se va lua pe séma Domniei. Dar cei ce până acuma n'aŭ intrat în diregătorie în rândul boerilor, nici decum să nu îndrăznescă a face vre-o mișcare ca să ia diregătorie. Așișderea hotărîm Domnia mea, nimeni din străini, afară de Moldoveni, ce se vor așeza aici în țară, să nu aibă voe a cumpăra nici moși, nici vie, nici casă, nici móră, nici prăvălie, nici nimic alte lucruri mișcătóre; iar cei ce până acum vor fi cumpărat, să le stăpânescă; însă rămăind la supunerea și orânduiala ce s'aŭ đis mai sus. Decî pentru mai bună întemeere și statornicie a hotărîrei ce mai sus arătaŭ, am întărit Domnia mea hrisovul acesta cu însăși credința Domniei mele Io Ștefan Mihaiŭ Racovița Voevod, și cu credința prea iubiților Domniei mele fii, Mihai Voevod, Constantin Voevod și cu tot sfatul cinstiților și credincioșilor boerilor celor mari ai Divanului Domniei mele: Pan Toma Crețulescu vel ban, Pan Dumitrașco Racovița vel dvornic de țara de sus, Pan Radu Văcărescu vel dvornic de țara de jos, Pan Constantin Cândescu vel logofet, Pan Anastasie Ipsilant vel spatar, Pan Mihaiŭ Cantacuzino vel visternic, Pan Toma Rafail vel postelnic, Pan Ionița Culiano vel clucer, Pan Dimitrie Fotache vel paharnic, Pan Iordache Ca-

ragea vel postelnic, Pan Iordache Roset vel comis, Pan Mihalache vel pitar, Ispravnic Pan Constantin Cândescu vel logofăt. Și s'aũ scris hrisovul acesta în anul dintăiũ din Domnia Domniei mele aici, în scaunul orașului Domniei mele Bucureștii, la anul de la zidirea lumei 7272=1764, Iulie 30 de Popa Florea dascalul slovenesc, ot Sf. Gheorghe cel vechiũ.

iscălit: *Io Ștefan Voevod.*

Constantin Cândescu vel logofăt procetoh.

(Pachet. 14. Academia Română).

De asemenea și dispozițiile autorității bisericesti române opreaũ cãsătoriile mixte. „*Așisderea nici unul din voi să nu îndrădnească să cunune vre-un om saũ vre-o muere străinã din altã țarã, saũ din țara acẽsta și se fie neștiuți, pãnã nu-ĩ veți cerceta și-ĩ veți ispiti, pentru cã vin mulți din țara ungurẽcã și din țara turcẽcã și din alte părți și se însorã aici...* Dar despre cãsătoriile țiganilor dispunea. «Așisderea vë facem în știre și pentru țigani, cã de acum înainte să purtați de grije și să nu lãsați să se mai facã între dinșii cele ce s'aũ fãcut pãnã acum adicã de va veni țigan cu țigancã să se cunune, pãnã nu-ĩ veți isvodi cu tot dina-dinsul, fôrte cu amãruntul, pentru tôte cele ce oprește Pravila, ca și la toți creștiniĩ, să nu-ĩ cununați; iarã mai vîrtos de va fi țiganul a unuia și țiganca a altuia» ¹⁾... Pravila Tãrgovișteanã ñice: „*Pentru eresurile bãrbatului pôte muerea să își despartã bãrbatul nu numai cu biserica; ci și ea singurã fãrã de voia nimãnuĩ pôte să se despartã de dinsul, și mai vîrtos de o va fi el ispitiit saũ de o va fi silit să o intoarcã de pe credința ei cea bunã a Pravoslaviei spre eresurile lui*“ ²⁾. Iar în Praviliorã, la pag. 24, se ñice: Și să nu care cum-va să îndrãsniți a cununa vre-un român cu țigancã,

¹⁾ Invățătura bisericescã a Vlãdicãi Antim 1741.

²⁾ Indrept. legei pag. 147, idem Pravila lui Vasilie Lupu.

saŭ țigan cu româncă, că în forțe grea pedépsă bisericéscă veți cădea ¹⁾.

Încă și la 1851, Veniamin Roset episcopul de Roman, reclamă la Domn desfacerea unor căsătorii mixte: «Încă din timpul procatohului Înălțimei Voastre am adus la știința sa, că unii din pravoslavnicii au îndrăsnit a se însoți și întru ascuns și fățiș cu femeii de rital catolicesc și catolicii s'au căsătorit cu pravoslavnice, cununându-se și unii și alții de preotul catolic, de la biserica catolică; alții și din pământeni noștrii și străini cununați afară din țara noastră catolicește au venit în țară și trăesc așa cununați, fără sfială, împotriva canónelor bisericéști și civile...» Și se rógă a se pădi aședemintele nestrămutate. Iar Domnul Grigorie Ghica hotărăște: «Să se ia măsuri pentru viitor întocmai aplicație atât a canónelor bisericéști, cât și a legilor civile, în casul de față» ²⁾.

Logodna la Români.

XII) Dacă dar cei ce voiau a se căsători nu erau oprii de aceste impedimente enumerate, atunci părinții saŭ rudele intraŭ în vorbă și determinaŭ zestrele. De atunci începea acea ceremonie prealabilă căsătoriei, numită *Logodnă*, și care se făcea cu mare alai și pompă în țările noastre, cum ne spune Cantemir în scrisoarea Moldovei: «Este rușine să-și cêră fecióra bărbat, căci obiceiul țerei este ca să își alégă holteii loruș neveste; iară nu părinții feciórelor să își caute ginere. Drept acea plăcându-i unui flăcău o fecióra, trimite la părinții aceia staroști, cari se chiamă pețitori, cu cuvînt latinesc, care este stricat din cuvîntul *petitores*, și aceștia ispitesc de departe cugetele părinților fecioarei, ca să nu le fie atunci rușine când nu vor voi părinții». Dacă con-

¹⁾ Pravilióra de Arhimandr. Grigorie Delénu, pe timpul lui Alexandru Ipsilant.

²⁾ Cronica Romanului de Preasf. Melhisedec, vol. II pag. 214.

vineau părinții fetei, atunci începea ceremonia logodnei. Pețitorii sunt de ordinar tineri flăcăi și se duceau la casa părinților fetei și-i rosteau aceste cuvinte: «Moșii și strămoșii părinților noștri celor mai dinainte, umblând la vînat prin codri, au aflat această țară întru care ne aflăm și noi acum și ne hrănim și ne desmerdăm cu miere și laptele din dînsa. Deci prin pîlda acesta fiind îndemnat și slăvitul boer, au mers la vînat prin câmpuri, prin păduri și prin munți și au dat peste o hiară, care fiind rușinosă și cinstită, nu a stat față cu dînsul, ci a fugit și s'a ascuns și fiind noi pe urma ei ne a adus întru această casă. Deci d-voastră trebuie să o dați, sau să ne arătați unde a fugit hiara acesta pe care cu atîta osteneală și sudore am gonit'o din pustie». După această reclamă a pețitorilor, părinții fetei tăgăduiau de-o-cam-dată că au în casa lor o asemenea hiară, apoi după insistința lor părinții le scotea «o față urîță și bîtrînă, îmbrăcată cu strae rențurose și întrebau pe pețitori de este această hiară pe care o caută». Atunci ei protestând începeau: «Că hiara lor este cu părul galben ca aurul, cu ochii ca de șoim, dinții săi stau ca mărgeaua, cu buzele roșii ca cireșele, la trup ca o leîcă și la piept ca o găscă cu grumazii ca de lebădă, degetele mai gingașe de cât cîera și fața mai strălucitoare ca soarele și luna». După acestea părinții scoteu pe fiica lor «împodobită după putința și averea lor». Convenind pețitorii că acesta-i hiara pe care o caută, se chema îndată pe preotul satului, dacă era din popor, și căți-va din fruntași din sat și se făcea schimbarea inelelor. Dacă era fiică de boer, atunci se cerea voia Domnului și a Arhiereului. După aceste vechi datine se săvîrșea la Români logodna. După ceremonia religioasă urma o petrecere și oaspeț de la care nu lipsea lăutarii țiganii. Apoi părinții fetei se duceau la casa logodnicului spre a-l *căuta*, așa se chema. Mireasa în timpul dintre logodnă și cununie își pregătea țeștea din casă, ajutată de alte fete, gătind

cele trebuincioase și pentru *masa cea mare*, care timp se chema al *cernutului* ¹⁾.

Ca logodna să aibă valoare trebuia săvârșită de preot.

XIII). Pentru ca logodna să fi fost validă și cu urmări legale, trebuia să fie săvârșită de preot, în alt mod se putea desface ușor. *De se vor face logodnele cruciși și sărutările nice sunt, nice se chiamă adevărate... iară însă logodna de la acea însoțire n'are putere de acolo și are de la sfintele molifte, de la ruga lui Dumneșeu, pentru acea sunt nedespărțiți și nedeslegați* ²⁾. Tot în îndreptarea legii se enumeră și cauzele pentru care se poate strica logodna. Ele sunt: 1) Când n'aŭ etatea de 15 și 12 ani. 2) De se va afla că îi de altă credință, or păgân sau eretic. 3) De va face una din părți logodna de silă, acea când va afla vremea să se desfacă. 4) Când una din părți trece la monahism ³⁾. Asemenea desfaceri de logodne aŭ avut loc și în țerile noastre, și se făceau după știute forme de procedură, ca și despărțirea. Iată un exemplu: „De vreme ce în cele șapte taine ale sfintei biserici este și taina cununiei, la care și logodna, când se adeverează și se blagoslovește de preot cu moliftele, nici întru un chip nu se poate dispărți, fiind numai jumătate citită (afară de pricină cuvincioase), pentru aceiași Maria, fata reposat. Procopie logodnitul, fiind logodit cu Iordache biv-triti visternic, citindu-li-se logodna cu molifte și peste câte-va zile s'aŭ lepădat de logodnă, neprimind a lua pe Iordache soț ei, fără de nici o pricină, decât numai cum că nu îl vrea; Noi însă după sf. Pravilă hotărîm, prin carte de judecată, de vreme ce Maria este pricină de stricarea logodnei, nici cum să nu fie volnică

¹⁾ Cantemir scrisoarea Moldovei, pag. 295—299.

²⁾ Indrept. legii, pag. 140.

³⁾ Indrept. legii pag. 143.

a se mărita după altul, până nu se va însura Iordache și să piardă schimbul ce l'a dat și să întorcă și schimbul ce i s'a dat și să se întoarcă darurile din diua logodnei și să dea și prețul lor cât fac. Așișderea și darurile ce i s'a trimes a doua-qi ei, să le plătescă cu bani, fiind-că pentru dinsa se luase. Dar după hotărîrea noastră, fiind-că Maria a împlinit cele ce se arată prin cartea noastră de judecată, și Iordache vedînd că a trecut atîta vreme și Maria tot nu vine la învoire, ca de o soție ce se lepădă și fuge de soțul el, el însă o lasă și se lepădă de ea; și noi printr'această carte facem despărțire între ei ca să nu mai aibă treabă unul cu altul. Și de vreme că Iordache după ce ș'a luat al său, nevrînd el să se însore acum îi dă ei voie ca să se mărite, prin scrisoarea ce a dat la noi. Noi încă după volnicia ce-i dă el, fiind-că este fată fără de părinți și nu are nici epitrop să-i poarte de grija vieții ei, și pentru ca să nu se pricinuescă și vre-o cădere în păcat, și mai ales că și logodna ce i s'a cetit cu molifte de reposatul Ierapoleos chir Matei, fiind-că a fost fără de știrea de la noi, dăm voie Mariei să se mărite. Acesta scriem, Septemr. 3 leat 7285—1777.

Alt document tot pentru logodnă.

«Rândulala ține toate cele cerești și cele pămîntești și din cele pămîntești mai întălu cele bisericesti. Deci fiește carele să-și cunoscă trepta sa și să se supună după orînduială: Preoții se arăte supunere la Arhieriei săi și fără de voia și blagoslovenia acestora să nu cuteze a sluji nimic din cele preoțești, așa hotărăște al VI-lea canon al Soborului din Halcedon, cum că nu are preotul să mērgă unde va vrea să slujască cele preoțești. Așișderea și Matei Vlastar dice: Că nu pōte preotul a face, cele ce sunt Arhierelui său a le face, neluând blagoslovenie; precum sunt și alte lucrări a lega și deslega, întru care cuvînt se cuprinde și blagoslovenia nunții; că de vreme ce altul nu pōte a des-

lega legătura cununiei, așa nici altul nu poate a lega împreunarea acésta, fără numai Arhiereul și cel ce va avea blagoslovenia sa, care blagoslovenie a Arhiereului o așază tot de o putere cu sfintul dar, că adaugă și ȳice: Cum că preotul cel ce va lega și va deslega neavând blagoslovenie de la Arhiereu, nimic nu săvârșește. Precum și cel ce îndrăznește a face liturghie, neavând hirotonie. Și de este blagoslovenia Arhiereului atât de trebuincioasă, atât de puternică și în scurt săvârșitoare și la cele-lalte taine, care ale sluji preotul trebuința poate a-l și sili și nici o întâmplare nu i se potrivește; cu cât mai trebuincioasă este blagoslovenia Arhiereului la săvârșirea nunții, unde un preot poate că nici va avea atâta știință ca să cerceteze treptele la cei ce sunt rudeni din sânge și din sf. Botez, nu se va pricepe să caute cele ce opresc pe cei ce se rudesc după împreunare, nici îi va ajunge mintea să pricepă, ce este cea ce se cade la amândouă părțile la cei ce nu sunt rudeni, pentru că ȳice acelaș Vlastar: La împreunarea nunțiilor nu numai slobozenia trebuie a căuta, ci și cinstea ce se cuvine, la care acésta ca să nu se facă vre-o greșală nu este preotul slobod a lega logodna cu molifte neavând blagoslovenie de la Arhiereu. Iar de va face blagoslovenie, ni se pare că acea logodnă rămâne la voia Arhiereului, aș să o întărescă, aș să o strice. Iar de vreme ce ȳice Balsamon la tălcuirea a 31 canon a Sf. Vasilie, cum că fata cea ce este supt stăpânirea tătâne-său, de se va logodi fără de voia părinților, acea logodnă nu are tărie, nici să poate săvârși, numai de nu vor primi și părinții ei, cu cât mai vârtos nu va avea tărie logodna ce se va fi făcut fără de știrea și fără de blagoslovenia Arhiereului, care este părintele celor duhovnicești, lucrător darului, săvârșitor tainelor și singur cărmuitor corabiei lumii aceștia, legând și deslegând cele ce se întâmplă întru norod, după vremi și după întâmplări, în tot chipul nevoindu-se ca să păzască

în liniște pe toți cei ce-i are întru ocârmuirea sa, de la care neluând preotul ajutorul blagosloveniei, s'aũ arătat mai sus, cum că ce va cuteza să slujască rămâne nesăvîrșit și neîntocmit și la ivelă vedește neorânduială și și cere stricăciune, dupe cum s'aũ întâmplat și în zilele acestea, că s'a arătat o logodnă, acea a fiicei Domnicei cu Chiriac Răhtivan. Deci fiind despre partea copilei și despre partea mamei-sei D-l Ștefan Prașnovénu biv vel paharnic și cu slujba de la Măria Sa Vodă, fiind orânduiești la noi unde față fiind și Chiriac (Răhtivan) aũ arătat D-lui paharnicul Prașnovénu cum că pentru niște pricină de oprire nu pôte ca să se împreune cu cununie cu Chiriac, dar și deosebit cercetându-i noi de este cu voia copilei și a Domnicăi mamei-i, am aflat că din pricina de oprire neștiind la ce sfârșit va să rămăe, nu pot să stea tot supt legătură și de aceea aũ răcit, cerënd și D-lor ca să se strice legătura logodnei, de care cercetând noi pre iubitorul de Dumădeu și întru Christos frate al nostru Episcop al Rîmnicului, de aũ avut știre când aũ citit preotul moliftele logodnei aceștia, (fiind că logodna acésta s'aũ făcut la Craiova. în Eparhia frăției sale) și ne-am adevărit de la frăția sa, cum că acest preot ce aũ citit moliftele logodnei aceștia nici cum știre nu i-aũ făcut, că de i-ar fi făcut nu i-ar fi dat voe, știind porunca cea împărătescă, ca se nu se împreune străinii cu pămîntenii de aici. Deci de tôte părțile vedënd că nu se pôte face împreunarea nunții aceștia, fiind că iarăși Mateu Vlastar dice: Cum că nunta nu se pôte face de nu vor primi cei ce vor să se cunune și cei ce aũ pre dinșii supt stăpânire, și fiind știute și dișele canónelor ce am pus mai în sus, arătându-ne săvîrșirea, unde va îndrăzni preot a face săvîrșire fără de blagoslovenia Arhiereului am socotit și am deslegat acésta logodnă și pe preotul ce aũ călcat acest obicei al Bisericei îl lăsăm supt stăpânirea Arhiereului seũ ca să-l certe cu canonul ce va socoti. Iar cât

pentru cheltuiala ce cere Chiriac Răhtivan atât a logodnei, cât și ceea ce a făcut pentru gătitrea nunței, fiind-că acest tel de pricină s'aŭ mai întâmplat și la alții, iam lăsat ca să se învoiască. Iar pentru adeverința hotărîrei logodnei aceștia am făcut acéști carte a smereniei nóatre și i-am dat'o în mâna D-sale Prașnovénu biv vel paharnic, vichil fiind numitei copile. Acesta scriem. 7275=1767 Iulie. Acéști carte de desfacerea logodnei este dată de Grigorie Mitropolitul Ungro-Vlahiei. Așa se practica și în Constantinopol, se desfăceaŭ logodnile făcute în fața preotului ¹⁾

*Dispozițiuni domnesci pentru a se căsători
celibatarii.*

XIV). Și în timpurile trecute ca și în zilele nóstre se fereaŭ mulți din tineri de a se căsători sub diferite pretexte, și duceaŭ o viață *în fără de legi*, cum se numea atunci. De aceea puterea civilă și bisericéscă luaŭ măsuri fórte aspre spre a opri demoralisarea publică și sfărîmarea bunelor moravuri ale patriei care póte n'ar strica și astă-đi, spre a se mai împuțina concubinagiul, atât din orașe, cât și de prin sate. Aduc câte-va documente vechi, spre a dovedi acest fapt, care nu ne prea face cinste: Cei ce trăesc în concubinagiŭ fac o greșală neertată, pentru ei mai întăiŭ, cerceteze-și conștiința și se vor convinge că rău fac, apoi la sfârșitul vieței lor se ved singuri, părăsiți și izolați etc.

«A trăi cu înțelepciune și bărbații și femeile s'aŭ legislat de către toți împérații prin porunci și de către D-đeștiți părinți s'aŭ întărit ceea ce este cuviincios și înțelept. S'a legislat și pentru cei necăsătoriți acésta cu atât mai mult celor căsătoriți, întru cât de atunci nu mai sunt stăpâni pe propriul lor trup, după cum ție D-đeescul Apostol. Dar începătorul răutăței, cel ce ispitește pe toți și se grăbește a

¹⁾ Veđi *Κανονικαί δια τάξεις* v. I, pag. 209 ὀπὸ Μ. Ι. Γεδεών.

vina spre mai rău, amăgește pe mai mulți din cei căsătoriți legal cu femeia a umbla, în chip necuviincios. *Sunt unii și din țeri străine venind în București*, cari căsătorindu-se cu femeia străină, uită pe cele legitime; iar alții fiind necăsătoriți și întru nimica socotind frica lui D-zeu și poruncile lui, se îndeamnă a avea femeia întreținute, fără cununie, nefăcând deosebire între cele legiuite, de cele afară de lege și de cele de alt-fel... trăind curvește și corupt și desfrânat, făcând lucru cu totul nepermis și de D-zeu și de poruncile legiuite D-zești; și despre acestea îndemnați de mulți ani de către noi prin cuvinte și scrisori, nu s'au înduplecat de loc să se depărteze, ci biruiți fără rușinare de aceste patimi urâcioase, nu simțesc nenorociții ce fel de pedeapsă vor lua în ziua judecâței de la Christos D-zeu-omul. De aceea smerenia noastră, temându-ne ca să nu cădem în judecată și să ne facem părtași de păcatele altora, cari viețuiesc nepocăiți, că n'am fi arătat lor învățătura trebuitoare, scriem și poruncim în sf. Duh: Fiind-că uneia ca aceștia sunt curvari și preacurvari, cari aū pe față femeia întreținute, rămânând în păcatul curviei și al prea curviei, nu se rușinează, aforisindu-se și lepădându-se de la biserică, ci ca niște bărbați maniaci își iubesc viciul lor, desfătându-se dobitocește cu alte netrebnice și disprețuite femeia, făcându-se ispită, scandal și pierderea fraților în Christos. De astă-zi aceștia să fie ca mai 'nainte afurisiți ca curvari și preacurvari vădiți; iar pârčalabul din localitate să aibă voe din parte-ne de a cerceta și de a urmări cu deamăruntul pe cei ce s'evârșesc de acestea, și când i-ar prinde asupra faptului să le aplice și datorita pedeapsă, ca unora ce nu s'au supus canónelor sf. părinți. Pe lângă acesta să nu-i slobođească pe aceștia în alt chip, decât după ce mai întâiu li se va lua globire, care s'ar potrivi cu cinstea persoanelor. Și care dintre pârčalabi, cel ce are acum îngrijirea acestora saū cel ce va fi după dînsul ar părăsi un ast-fel de lucru

de suflet iubitor, pentru câștig rușinos sau filotimie către persoanele oficiale, și arătându-se nepăsător ar erta cui-va din aceștia pe ascuns căderea în preacurvie și în curvie vedită, fără pedeapsa datorită, un asemenea să fie aforisit și de acum înainte..» Acest document poartă data 7100—1592 Martie 31, dat de către patriarhul Ieremia, scris în București de Marele Logofăt al Bisericei Ieracos, fiind Mitropolit al țerei, Eftimie (originalul în grecește Ἐκκλησιαστικά σὺλλεχτα ὑπὸ Σταυρατιᾶδου).

Alt document :

«Prea Înălțate Dómne ! Prea bine este știința Măriei tale, că taina nunții ceî blagoslovite este una din cele șapte taine ale sf. bisericei noastre și pentru aceea se dice: Nunta este cinstită și patul nespurcat. Iar întru acéstă pravoslavnică țară la unii vedem că se urmează împrotivă, nuntă necinstită și pat spurcat. Pentru că multe din fetele feciore înădindu-se și îndrăgostindu-se cu unii alții, mai înainte de cununia cea dupre lege, curvesc cu nădejde că-î vor cere de bărbați și în urmă după împlinirea poștei ceî scârnave, acei înșelători se întorc și nu le primesc căindu-se, și îndată intră prin judecăți desgolindu-și rușinea faptelor, neconținute supărări dau auđului Măriei tale și judecățile se sting cu cheltuială, și încă după urmă își pierd și sufletele. Că mulți din tineri ca să își apere fapta sau de rușine ca să nu se afile vinovați, sau de nevoe, nevrând să le ia de neveste, ei primesc blăstăm, fac și jurămînturi infricoșate ca să scape de pira faptelor, și așa rămân amîndoué părțile într'o căire neîndreptată, bărbatul cu pierderea de suflet și fata cu pierderea de curățenia fecioriei, rămânând ca o curvă. Și altele își strică fecioria cu unii, și apoi sau de sineși sau îndemnate de alții, cad în spinarea altora ce ved sau mai cu chip sau mai cu chiverniseală sau mai cinstiți; precum de ast-fel s'au întâmplat a se dovedi chiar înaintea judecăței smereniei noastre. Altele iarăși se întâmplă de nasc

copii, și ca să nu fie rușinea lor vădită, ele își omoară copiii și peste fapta curviei se fac și ucigătoare de prunci. Și cu acest chip se fac multe nelegiurii la această taină a Nunței, de care apururea și mai tot-d'a-una sunt supărate judecățile cu pricinele lor, și nu numai la fete se urmăzează această, ci și la văduve femeii, care fără de sfială dau jalbă desvélindu-și curvia lor, cerënd și judecată. *Deci pentru că această am socotit smerenia noastră* că este de trebuință de se va găsi cu cale și de Maria ta, a se da un Niđam de obște în toată țara Măriei tale, ca întâiu să dea d-lor boerii ispravnici de știre și poruncă tuturor spre a se părăsi de ast-fel de netrebnicii și rușinate fapte, adică părinții să 'și păzască fetele și fetele să 'și păzască curățenia lor și arătându-li-se și făcându-l să înțeleagă pe fie-care, ca de acum înainte sunt neprimite jalbile și cererile de cununii silnice și rușinate, sau cererile de bani de zestre. Iar când și după această nu vor fi următoare nefăcënd părăsire ore-care fată sau muere văduvă și va cădea în păcatul curviei cu vre un tînăr sau de voe cu nădejde de însoțire sau cu alte măglisitóre amăgiri curvești, la nici o judecată atât bisericescă, cât și politicească să nu fie ascultată, ci mai virtos să se certe, să se globescă sau fata sau îndemnătorii ei sau părinții ei cari au primit, au priceput și au suferit unele ca acestea nădăjdueli, că despre o parte sfātuindu-se, pedepsindu-se, globindu-se și despre altă dovada neascultându-se și nădejdea tăindu-li-se de vre-un folos cu câștig de bani sau de zestre, atât fetele cât și femeile se vor păzi întru curățenie și se vor părăsi de nelegiurii ca acestea; afară numai când va fi silă de năprasnă asupra vre-unia la un loc, unde să nu fie loc de scăpare, care silă îndată să o și facă cunoscută la vrednicii marturi dimpreună cu semnele fecioriei ei, acele jalbe numai să fie priimate, și cercetate și după pravilă hotărîte. Acesta și răposatul Mitropolit Mitrofan la leatul 1717, din pliroforia

ce luăm dintr'o condică a Mitropoliei, aŭ fost făcut înștiințare de obște în eparhie, tot cu acéstă cuprindere, cum și reposatul Mitropolit Cosma prin anafora cum aŭ arătat Măriei sale Mihai Vodă Șuțu, în domnia a doua, care găsindu-se cu cale aŭ și făcut domneștele sale porunci de obște a se urma în toată țara; asemenea rugăm și noi să se dea luminatele Măriei tale porunci spre a se publicui la toți, ca cu acest mijloc să înceteze o nelegiuire ca acésta într'acéstă țară, să se curmeze și desele supărări a auđului Măriei tale și judecățile. Iar anii Măriei tale rugăm de la domnul D-deu să fie mulți și norociți».

1798 Februarie.

Desoteu al Ungro-Vlahiei, Nectarie al Râmnicului, Iosif al Argeșului, Constandie Buzău.

Alt document.

«... Lângă acestea, pentru căci aŭ venit la urechele noastre, cum că neavând volnicie Protopopii, să aresteze și se pedepsescă după vechiul obicei al locului, pe cei ce fac amestecături de sânge și pe cei ce hrăpesc fete și fac nunte fără de lege, și pe cei ce țin țitóre prin casele lor, se făceaŭ multe fără de legi ca acestea, cu poruncă am orânduit să se îndrepteze și acésta. Că iată că punem și niște pravile pentru acéstă pricină. Armenopulos la cartea 6, titlul 4, lista 107: Cei ce fac amestecătură de sânge, adică cei ce se află cu vre-o rudenie a lor, să li se tae nasul și să se bată și să se dispartă unul de altul. Tot acest Armenopulos la a 4-a carte la titlul 6 listă 264 dice: Cel ce va hrăpi vre-o fată s'aŭ veduvă, de va fi fost și logodnica lui, nu se pôte să o ia muere, măcar de va vrea și tatăl și să se ierte și greșalele lor; ci să-l pedepsescă pre el împreună cu cei ce aŭ fost ajutori. Și mai jos la acelaș loc dice: Cel ce va face nuntă fără de lege, de va avea directorie să o piardă și tóte ale lui să se facă domnești și să-l surgunescă. Iar de va fi vre-un prost și nu va avea

diregătorie, însă să se bată, și copiii ce se vor naște dintr'acastă împreunare fără de lege să nu clironomisască nimica de la părinții lor. Vlastah X stihios mi, la 14 cap. list. 185 dice: Cel ce ține două mueri, adică una cu cununie și alta țiitoare, să se bată și să se gonască țiitorea lui dinpreună cu copiii ei din casa aceea, și cel ce ține numai țiitoare, aū să se cunune cu dînsa de va vrea, aū să o gonască. Iar de nu va vrea se o gonască, să se pedepsască și să piarză diregătoria lui de va avea, și pe țiitorea aceea se o surgunască departe de el... Dăm volnicie Mitropolitului țarei așisderea și Episcopilor în Eparhia lor și protopopilor ce sunt orânduți în județe să cerceteze cu de amăruntul pentru amestecările de sânge care se fac, și pentru ripirile fetelor, și pentru nunțile cele fără de lege, și pentru cei ce țin țiitoare, și pentru alte fapte necuviinciose. Și protopopii după ce vor cerceta și vor afla vre-un păcat ca acesta, ce s'aū numit mai sus, să facă în știre fiește-care Arhiereului lui, protopopii Mitropoliei, Mitropolitului și protopopii Episcopiei, Episcopilor lor; și de vor putea Arhiereii să îndrepteze acel păcat și să dea canonul ce se cade la acel obraz, carele aū păcătuit după D-zeeștele și sfintele canóne duhovnicești și se va lăsa și se va părăsi și acel obraz de păcatul acesta fórte bine. Iar de nu va asculta pe Arhiereu și nu va primi canonul ce-i vor da și nu va face părăsire de acel păcat, poruncim Arhiereii să facă în știre la Domnia mea și atuncea să se pedepsască după pravilă, acei ce aū păcătuit și nu s'aū îndreptat....»

NB. Acest hrisov este de la Grigorie Ghica și pórta data 7250=1748 ¹⁾.

Actele civile la căsătorie în trecut și acum. Constatarea consentimentului de preot.

XV). În timpurile vechi la Români tóte actele privitoare

¹⁾ Veđi „Biserica Ortodoxă“ 1898, Noembrie anul al XXII-lea.

la căsătorie se făcea de către Biserică, până la introducerea Codicelui actual 1866. Sfera Tribunalelor bisericești era foarte întinsă; la biserică se ținea mitricile de născuți, căsătoriți și morți, de asemenea testamentele ori diețile, cununiile, desfacerile, constatarea drepturilor eredităților, administrația averilor mobile și imobile ale bisericilor, monastirilor, ospiciilor etc. etc.; pe când Tribunalele civile se ocupa mai mult de neînțelegerile dintre proprietari și rezeși-moșneni, despre crime și delict ordinare. Actele dar ale stărei civile de astăzi în vechime se săvârșeau de preoți, fie-care în parohia lui, și care se făcea cu cea mai mare înlesnire, ușurătate și fără cheltueli. Preoții cunoștea foarte bine pe cei ce trăiau în parohia lor, de erau să nu rude, de erau potriviți și ca vristă și ca caracter. Tote formalitățile consta în o declarație verbală a celor interesați, iar preotul elibera un pecior pecetluit, care ținea loc de extract de căsătorie. Mai înainte însă de ziua hotărâtă a cununii preotul parohiei avea grija de a vesti poporul se, în două Duminici, mult trei, în Biserică după liturgie, că cutare voește a lua în căsătorie pe cutare și întreba pe popor, dacă cred că sunt potriviți și dacă nu cunosc că ar fi pricină, care i-ar impiedica de a se căsători. Când poporul tăcea însemna că căsătoria se poate face.

Iată o dispoziție a Chiriarhiei în această privință:.... «Să se înscrie în a treia condică numele celor ce s'au cunutat, iarăși, cu însemnare, de unde sunt ei și cine sunt părinții lor, anul, luna, ziua în care s'au cunutat... Ca pre cei ce vin din alte locuri nici de cum sa nu-i cunune, că pot întru neștiință a cununa vre-o rudenie, sau vre-unul încă trăindu-i muerea, sau pre vre una încă trăindu-i bărbatul și cu însuși acesta se vor face partași păcatelor streine. Ci dacă preotul cunoscut va ruga pe alt preot ca se cunune în poporul se și încă cu scrisore va încredința cum că nici o împedecare nu este a se lua ei, poate se cunune,

însă cel ce a cununat, scrisoarea celui ce l'a rugat trebuie să se o prască la sine și se o păzască întru întregime pentru îndreptare, când s'ar întâmpla vre-o jalubă. (Acastă procedură se reclama pentru a se opri abuzul ce se făcea cu cununiile clandestine și oprite de canóne). Că mai înainte de cununie în popórele sale cu deadinsul să cerceteze, nu cum-va cei ce vor să se cunune aú între ei vre-o rudenie de aprópe saú cumetrie, care împreunare se poprește. Și dacă este saú măcar se îndoesc ei, nu cum-va este oprită împreunarea în trepte ca acestea, nici de cum să nu îndrăznescă să-i cunune, ci să ne înștiințeze pe Noi. Măcar și însuși preotul nu ar găsi împedcare, spre a cununa pe vre unii ca aceștia, însă și la o întâmplare ca acesta, nu pot îndată să se apropie către cununie. Ci mai înainte în Biserică, în ȃi de sėrbătóre, saú în ȃi de Duminică, după liturghie, să spuė la poporăni, cum că cutare, ȃicēnd pe nume, vrea să'și ia muere fiica, ȃicēnd pe numele ei, cutare a cutărui poporan, iar pe nume ȃicēndu-i, saú vėduv fiind, ȃicēnd pe nume; și după acesta să întrebē, óre nu știu ceva către aceea dintre dınși, niscare-va împedcări de rudenie saú cumetrie, și acastă întrebare să se facă de douē s'aú de trei óri, căutând după adunarea norodului și după vestirea fețelor celor ce se iaú, și când nimine dintre poporăni nu va spune nici o împedcare, atuncea să-i cunune..... » ¹⁾).

Metropolitul Veniamin dă o Enciclică în Moldova, subscrisă de toți Episcopii în 1834, prin care amintește preoților procedura în cestiunea căsătoriei. Iată aceste dispoziții în resumat: 1) Că preotul trebuie să cunóscă pe fețele ce are a le cununa. 2) Dacă sunt creștini ortodoxi și știu rugăciunile. 3) Dacă nu sunt rude, la nedumerire să cėră

¹⁾ Veđi cãrticica pentru datoria și stăpânirea blagocenilor și proto-popilor, 1808. Iași. Veđi și Enciclica lui Filaret Episcopul de Rîmnic.

deslegarea consistoriei. 4) Dacă nu este cununat cu altă, de care nu s'a despărțit încă. 5) Dacă cartea de despărțire nu este falsă. 6) Dacă despărțiți fiind, are voe a trece la altă căsătorie, pentru că numai una din părțile despărțite putea trece în a doua căsătorie. 7) Să publice în trei rânduri în parohie numele lor și în Biserică după liturghie în lafa norodului, și apoi să aducă mărturiile de la sat, de la pacinic și vornic, iar în târguri de la trei negușitorii fruntași. 8) Fețele streine și fără mărturiile tari să nu le cunune. 9) Să fie cu luare aminte la vrîsta celor ce se căsătoresc, să nu ia bătrîn tînără, și din protivă, nici boer negușitorésă sau țarancă, fără voia Mitropoliei. 10) Numai pentru enoriașii lui să dea preotul mărturie și fără peciu să nu citescă cununia. Pentru cei ce ar călca aceste instrucții pedepsă era caterisirea de preoție.

Cam tot acéastă procedură se urmează și acum sub regimul codicelui actual, cu deosebire, că atunci mărturiile se scoteau cu multă ușurință de la pacnici și vornici și fără cheltueli, pe când astă-dî sunt mult mai grele și costisitoare; publicațiile nu se plăteau, legalisări și timbre nu erau, ci numai adeveriții, nu după știute tipuri și forme, ci simple. Iar consentimentul se constata de preot în fața Altarului, întrebându-i în public, și trebuiau să răspundă în auzul tuturor. Preotul, ca duhovnic mai avea și dreptul de a-l întreba în particular, și dacă i s'ar și părut că una din părți n'ar consimți, nu-l cununa. Astă-dî nu mai pôte avea acest rol, pentru că căsătorinșii se presintă cu extractul de căsătorie și preotul trebuie să cunune. Dacă preotul, care-l dator s'o facă, ar întreba din nou în biserică pe căsătorinșii de își plac unul altuia și se ia în căsătorie de bună voe, pentru că canónele și pravila îi obligă pe preoți la acésta, și ar constata că nu-i cu voia amândurora căsătoria, trebuie óre preotul să cunune? Eū đic nu, pentru că consentimentul dat la oficerul stărei civile a putut fi

smuls prin silă ori amenințări din partea părinților ori a rudelor. Preotul nu p^ote ceti cununia la cei ce nu se căsătoresc pe placul lor. El s^evîrșește un mister și dacă nu's în condiții canonice cei ce se presintă a-l primi, el devine vinovat. Aci este un conflict între aceste autorități, ș'ar trebui aplanat, pentru a se înlătura multe neplăceri din căsătorie. Cele trei strigări ori publicațiuni prevădute de codice (art. 40) sunt luate din Nomocanóne, precum și cele-l-alte acte, cu simpla deosebire că sunt mai împovărătoare pentru populația rurală. Pe lângă vrîsta (art. 127) legală și consentiment (art. 129) se cerea și în trecut și se cere și acum și consentimentul părinților (art. 131), când mirele n'avea 25 de ani împliniți, ceea ce-î greu de procurat: când părinții nu își dau consentimentul, trebuie să facă actul respectuos (art. 138), dacă are vrîsta. Când n'are părinți, să producă actul de mórte al părinților și în urmă consentimentul rudelor mai apropiate (art. 133). Tóte aceste și alte acte, cerute cu rigoare astă-đi de codice, nu le p^ote face țeranul, ba și orășanul modest fără cheltueli și plată de avocat, așa că's nevoiți să își vîndă boii ori vacile, singura lui avere, pentru a se căsători. Prin urmare cel sárac nu se p^ote căsători, decât făcênd datorii. La acésta ar trebui să se gândească oamenii noștri de stat; pentru că numai ușurându-se cheltuelile de căsătorie, se vor împuțina la țară traiul în fără de lege, și se va ridica moralitatea în popor. Nu se găsea în trecut la țeranii noștri prin sate traîu în fără de lege, era pentru aceia ocară și rușinea cea mai mare. Astă-đi însă s'a înmulțit, odată cu concubinatul, și tóte consecințele morale și materiale, plus copiii din flori, ce's niște ființe nenorocite și fără a putea eredita vatra și pámîntul părintelui lor. Acésta trebuie să ne preocupe mai ales, pentru ca acésta progenitură nelegală nu p^ote, prin firea lucrurilor, de cât înmulți în populație nemoralitatea, și numărul criminalilor, fiind lipsiți de ori-ce educație casnică, ne mai legându-l nimica de stat ori familie.

Unii dintre autorii, ce s'au ocupat cu această materie opinază că și militarismul ar fi o cauză pentru înmulțirea tralului în fără de legi la țară; poate, dar eu socot că armata nu-i o pricină însemnată, pentru că flăcăii terminând la 23, mult 25 de ani armata, tocmai acesta-i vrsta cea mai potrivită pentru contractarea căsătoriei. Apoi armata dezvoltă și cultivă pe tiner și materialicește și sufletește și îl învață a avea simțul patriotic dezvoltat. Altele sunt cauzele abținerelor de a se căsători flăcăii de la țară. Într'aceste cauze enumer: a) deprinderile rele din viața de casarmă, b) destrăbălarea moravurilor prin contactul cu viața orășenească, c) Dezvoltarea gustului de a trăi liber și independent de greutățile familiare de la țară, d) traiul comod, fără de multe griji și ostenele. De aceea mulți din soldații eliberați nu se mai întorc la casele și vetrele lor părintești, ci se angajează ca sergenți prin orașe, unde sunt și mai bine plătiți și n'au atâtea greutăți de îndurat, ca în viața căsătorită. Așa dar nu armata, ci deprinderile lor de comoditate în viață ce le contractează în casarme, sunt o piedică de a nu intra în căsătorie.

Celebrarea civilă a căsătoriei provoacă o antinomie

XVI). Altă antinomie în codice mai este, că după ce părțile căsătorinde presintă în regulă actele cerute, oficerul stărei civile le citește articolile de la 194—209 din codice și-i declară *uniți în căsătorie* (art. 61). Nu se face nici o alusie măcar la celebrarea și primirea misterului cununiei la biserică. De aicea urmază, că odată uniți în căsătoria civilă și luându-și de la oficiu extractul de căsătorie, par a fi dispensați de a se mai presenta ca creștini și la preotul bisericeii. Această nearmonie între cele două autorități constituite în stat este foarte dăunătoare statului, bisericeii, moralei publice și private, trăinicieii și sfințenieii căsătoriei ¹⁾.

¹⁾ Veți constituția, în special art. 21.

Acastă îndepărtare de la străvechele obiceiuri ale pămintului va aduce curând zdrodirea datinelor și moravurilor noastre naționale și cu pierderea lor, desfrinarea și nemo-ralitatea. Eū nu pricep ce însemnă espresia din articolul 139 al codicelui, că ofițerul stărei civile a *celebrat căsătoria*. Să ȃică că a cetit contractul civil *despre drepturile și datoriile respective ale soților*, da, nu însă că a și sėvrișit căsătoria, acėsta-ı a impieta asupra drepturilor altei autorități din stat. Legea fundamentală, constituția ȃice: „*Religiunea ortodoxă a rėsăritului este religiunea dominantă a statului. Biserica ortodoxă română este și rēmâne neatărnată de ori-ce chiriarchie străină păstrându-și însă unitatea cu biserica ecumenică a rėsăritului în privința Dogmelor* 1).

Intre Dogmele bisericei noastre naționale sunt și cele șepțe taine, între care și *cununia*. Codicile tace, saū mai limpede nu ține sėmă de existența acesteı taine creștine. S'aū vėđut cazuri și-aū existat și procese cānd cei ce se căsătoreau aū refusat a se cununa la biserică, rēmānānd numai cu căsătoria civilă, iar pentru ca situația progenitureri lor să se bucure de tóte drepturile legale aū trebuit să lichideze situația lor prin judecată. Pentru ce acėstă disonanță între stat și biserică? Óre nu ambele urmăresc ordinea și disciplina, moralitatea, vitalitatea și fericirea poporului nostru românesc? Ce profit ar trage țara, cānd cei ce se căsătoresc ar crede că actul sėvrișit de ei nu e de cāt un simplu contract, ca tóte contractele? că el póte înceta, ori cānd una din părți ar voi să numai continue acel contract? Eū nu prevėd decāt daune atāt materiale cāt și mai ales morale. Interesul statului este ca căsătoriile să nu se desfacă ad placitum de cetățeni pentru că numai ast-fel se póte consolida familia și societatea și se pot susține moravurile

1) Veđi art. 21 din constituție.

naționale. Óre ce ar putea să-mi spună apărătorii acestei idei, întru cât se lovește demnitatea orî suveranitatea națională, libertatea personală a celui ce se căsătorește, dacă pe lângă îndeplinirea formelor legale s'ar duce obligator și la biserică, ca creștin, ș'ar primi prin intermediul preotului binecuvîntare cerului, întru un act atât de însemnat din viața sa ? Óre n'ar deveni mai strînsă legătura însoțirei, când ar urma și bine-cuvîntarea bisericei ? Óre ș'ar mai putea da seamă omul de rînd de însemnătatea legăturii nunții, că-i pe viață, sfîntă și că ceea ce a împreunat D-zeu, omul se nu dispartă ? Vădutu-s'aú când-va în țara noastră în trecut, fie în orașe orî sate, să se considere ca căsătorii cu contractul civil numai, fără să audă pe preot ȕicîndu-le : «Cunună-se servul lui D-zeu A. cu serva lui D-zeu B. în numele Tatălui și al Fiului și al sf. Duh ? Oare n'ar presenta mai multă greutate, siguranță, credincioșie, statornicie pentru ambele părți ce se căsătoresc, când obligator ar trebui să fie îndatoriiți a primi și sancțiunea bisericească în numele D-zeului strămoșilor noștri, căruia ne închinăm ? Biserica noastră națională n'a fost, în tot-d'a-una de cât bine-făcătoare creștinilor, cerîndu-le ajutorul lui Dumnezeu în tóte actele mari din viață, de la naștere și pînă la mormînt ! Nu trebuie să înjosim demnitatea omenescă, considerînd'o ca o simplă animalitate. Nu trebuie să stricăm datinele și moravurile strămoșești, ce ni s'aú încredințat ca deposit sfînt. N'avem drept la acésta. Numai prin îngrădirî aspre de a garanta familia, numai rigórea legilor, prin rușinea de ómeni, de a nu se atinge moravurile naționale și prin frica de D-zeu putem pune o basă statornică căsătoriei. De o cam-dată îmi pare că noi pe D-zeu l'am înlăturat din actul de căsătorie, am declarat'o simplu contract, téma de legî o parăm prin ingeniositatea omenescă, iar rușinea de ómenî a dispărut demult ! De aicea acele multiple desfaceri și repețite căsătorii, de unde urmează cu repeȕiciune stri-

careia moravurilor noastre. Dacă căsătoria n'are altă sancțiune, de cât cea a unui contract legal, Vă întreb pentru ce n'aș profita de posibilitatea legii de a-mi schimba soțiile ca și hainele? Oare legea s'ar opune când aș veni cu un contract de căsătorie cu termen, cum se face de ordinar în comerț etc? Cine știe ce ne va mai aduce partea vițiată a civilizației! Astă-đi am ajuns prin orașe, că aprópe este exact numărul căsătoriilor cu al desfacerilor. Unde sunt acele timpuri de trăinicia căsătoriei strămoșilor noștri, când în interval de 500 de ani nu s'a pomenit la Roma un singur cas de desfacere între însoțiți? (Tertulian Apol § 6). Tot Tertulian descriind destrăbălarea moravurilor în timpul mai din urmă, prin secolul al II după Christos, ăice: «Astă-đi căsătorindu-se, își manifestă dorința de a se despărți, iar desfacerea este un fruct al căsătoriei» (idem locul citat). Seneca ne spune că Mecena devenise celebru prin miile lui de căsătorii și desfaceri ăilnice.— Qui uxorem milles duxit. Quotidiana repudia (litt. 114, idem de Provid. cap. 3).

Juvenal în saterile lui ne descrie în mod ironic cauzele de desfaceri: Iată câte-va exemple: «Fă-ți, femeie, preparativele de ducă, plécă, pentru că privirea ta mă desgustă, îți ștergi prea des nasul. Plécă, îți spun, fără întârđiere, aș tețt un alt nas mai umed de cât al téeu». 1). Alt exemplu: «Ce femeie mai roșește acum de a se desface, când unele dame ilustre nu-și socotesc anii după numărul consulilor, ci după numărul bărbaților lor. Se despart pentru a se recăsători și se mărită pentru a se despărți. Se îngrijaú unii de acéstă infamie, când era puțin comună, iar acum registrele publice sunt pline de acte de desfacere» 2). Tot el ăice: «Se mai rușinezá astăđi cine-va cât de puțin de adulter? Onórea nu-í mai mult de cât o probă de sluşenie. Adulterul când se mărginește la un singur amant, este mai ca

1) Iuvenal satira VI. vers. 142.

2) Seneca cart. III, cap. 16.

și o căsătorie ¹⁾. Oare dacă comparăm moravurile noastre prezente nu se cam potrivesc în cestiunea căsătoriei cu ale strămoșilor noștri Romani din timpul decăderii lor? Romanii însă s'aũ grăbit și aũ luat măsuri aspre și energice, spre a scăpa familia de o soluție complectă, și sub primii Imperatori s'aũ făcut legi, prin care s'aũ restrins desfacerea căsătoriei, și s'aũ mărginit mult drepturile civile ale celibatarilor, favorisându-se cei căsătoriți.

Căsătoria ca mister în Creștinism.

XVII) Iesus Christos, predicând învățătura sa, a prescris și modul vieții conjugale, declarându-ne că continuitatea neamului omenesc prin căsătorie este Mister al Legei Nouă. Sf. Apostol Pavel ne învață cum să se considere între ei însoțiii: «*Bărbații dătoresc să-și iubească pe soțiile lor ca și pe trupurile lor, deci cel ce-și iubește soția își iubește trupul său*» ²⁾. Apoi declară că «*nunta este taină mare* (idem). Majoritatea din Apostoli aũ fost căsătoriți, cum și Ierarhia timpurilor primare. Definiția creștină a misterului căsătoriei este acesta: «*Matrimonium est Sacramentum divinitus institutum, in quo unius maris et unius faeminae conjunctio indisolubilis ex mutuo consensu orta per preces et solemnem benedictionem rata fixaque reditur, ad honestam, castamque generis humani propagationem*» ³⁾. Așa dar scopul și efectul căsătoriei este nașterea de copii, după cum ne spune și Sf. Apostol Pavel 1 Tim. c. II. v. 15: «*Ἡ γυνή σωθήσεται δὲ διὰ τῆς τεκνογονίας, ἕαν μείνωσι ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ καὶ ἀγισμῶ μετὰ συρροσύνης*. «Femeea se va mântui prin nașterea de copii, dacă vor rămânea în credință, în dragoste și în sfințenie, cu înțelepciune.

¹⁾ Idem de Beneficiis. Cart. III, cap. 16.

²⁾ Efesenii cap V. vers. 28.

³⁾ Consultă: Christianae Orthodoxae Dogmatico-polemicae Theologiae, olim a clarissimo viro Theophane Procoporicz liber duodecimus, pag. 149.

«A coup sûr, ce qui vient d'une loi de la nature, confirmée par Dieu, ne peut de sa nature et en soi renfermer rien de vicieux ou de honteux, c'est donc conséquemment bon et honnêt. Or, tel est le mariage.

La nature en effet, sans parler du péché, porte l'homme à la génération, et c'est dans ce but que la diversité des sexes a été établie ¹⁾.

Prin urmare căsătoria prin creștinism a fost ridicată din starea ei anterioară naturală la o viață mai înaltă morală, mai considerată și sfântă. Femeea, care până acum era înjosită și deconsiderată, este în creștinism focarul virtuților creștine în casa ei. Tot creștinismul a prescriș și datoriile dintre însoțiți, punând pe femei sub protecțiunea numai, a bărbatului, recunoscându-i rolul ei atât de important în căsătorie. De aceea dar, această legătură pentru tótă viața prin căsătorie, Biserica o sfințește prin săvârșirea *Misterului Nunței*, comunicându-le un noș ajutor D-șeesc, un dar special pentru ajungerea scopului sfințit al căsătoriei—unierea, creșterea și educația copiilor lor. Creștinismul este în opoziție cu doctrinele păgâne față de femei, căci Pathon dicea: «Ὅτε δεῖ αὐτῇ (τὴν γυναῖκα) τὴν οἰκίαν εὖ οἰκεῖν, σώζουσιν τε τὰ ἔνδον καὶ κατῆκοον οὕσαν τοῦ ἀνδρός (ἐν Μένωνι. 71). «Se cuvine ca ea (femeea) să administreze bine casa și se păzască cele din lăuntrul ei și se fie sub ascultarea bărbatului». Iar Aristotel și mai categoric, le declară inferioare bărbatului: «Τὸ ἄρρεν πρὸς τὸ θῆλυ φύσει τὸ μὲν κρείττον, τὸ δὲ χεῖρον, καὶ τὸ μὲν ἄρχον, τὸ δὲ ἀρχόμενον (Πολιτ. Α. 2). «Bărbatul față de femei este prin natura lui mai bun, iar ea mai rea, și unul stăpân, altul stăpânit». Creștinismul declară, egalitatea între însoțiți și o pune pe femei, ca mai delicată sub protecția bărbatului. Prin mijlocirea femeii a intrat păcatul în lume, prin mijlocirea femeii s'a ridicat.

¹⁾ Theologie Dogmatique du R. P. Perrone, vol. V. pag. 52 și 53.

Legea Romană definește ast-fel căsătoria: «Nuptiae aut sive matrimonium est viri et mulieris conjunctio individuum vitae consuetudinem continens (Inst. de Patr. potest. § 1). saū: «Nuptiae sunt conjunctio maris et feminae et consortium omnis vitae, divini et humani Iuris comunicatio (Digest. XXIII. 2. 1). Legislatorii Bisantini au primit în totul definiția romană: «Γάμος ἐστὶ ἀνδρὸς καὶ γυναικῶν συνάφεια καὶ συγκλήρωσις πάσης ζωῆς, θείου τε καὶ ἀνθρωπίνου δικαίου κανονία, εἴτε δι' εὐλογίας, εἴτε διὰ στεφανώματος ἢ διὰ συμβουλαίου. Τάδε παρὰ ταῦτα γενόμενα ὡς μὴ γεγονότα λογίζονται (A. Bas. 28. 4). «Nunta este însoțirea bărbatului și a femeii și sortul de totă viața și viețuirea după dreptul D-șeesc și omenesc, fie prin bine-cuvîntare, fie prin cununie saū contract. Iată ce țice și Perrone despre scopul ultim al căsătoriei: «Il est facile de comprendre quelles en sont les fins, qui sont aux nombre de trois: La première et la principale, c'est la procreation et le compliment de la procreation, qui consiste à nourrir l'enfant et à le former à la pratique de la vertu. La seconde fin consiste dans le secours mutuel, c'est-à-dire dans la société d'une vie commune, dans les devoirs, les services réciproques que se rendent les epoux dans les soins du menage et dans les peines de la vie. Le troisieme devoir du mariage, ou plutôt de ceux qui contractent mariage, c'est de calmer la concupiscence. Car le mariage, qui n'est qu'un devoir pour les hommes avant la chute, est devenu un remède après leur déchéance, comme l'enseigne l'Apôtre». 1). Fericitul Augustin în cartea sa: Despre bunul căsătoriei, în capitulul 24, No. 32 țice: «La bonté du mariage consiste donc, chez toutes les nations et chez tous les hommes, dans le but de la génération et la fidélité de la chasteté».

✧ *Obiceiurile rămase la Români din căsătoriile Romane.*

XVIII). La Români căsătoria o întălnim în vechime sub

1) Veđi Theologie Dogmatique par R. P. Perrone, Paris 1860, vol. V. pag. 54.

trei forme, care în urmă s'au contopit în Creștinism în una: *Confarreatio, coëmtio* și *usus*. Numai prima formă era și religioasă, celelalte erau pur civile. Din toate aceste forme de căsătorii romane exist până astăzi urme vii, datine și obiceiuri la poporul nostru românesc, ceea ce probază că coloniștii lui Traian erau o populație compusă din toate treptele societății Romane. Forma *confarreatio* era admisă numai pentru Patricieni. Din această formă ne-a rămas *Masa cea mare la Nunți*, pe care o întâlnim și la Grecii vechi, apoi darea unei *Icône*, ca zestre miresei, pe care o ducea în noua sa familie—la Romani, Penați, asemenea întimpinarea mirilor la casa bărbatului *cu pâne și sare*, cu *aruncarea de apă* înaintea însoțitorilor. Din forma *Coëmtio*, rezervată pentru plebei, ne-au rămas: *Incredințarea miresei de către părinți în mâinile mirelui*, când au loc acele orațiuni cunoscute de ambele părți, din partea nuntașilor, apoi când iese mirésa cu zestrea din casă *impărțirea de bani din partea mirelui*, mai ales fraților și rudelor miresei, în semn că a cumpărat-o devine proprietatea sa. Din forma *usus*, care se considera ca o viață concubinară, când concubina trăia un an cu soțul ei, fără a lipsi vre-o zi în acest interval, se considera ca soția lui legitimă, de aceea când concubina nu voia să devină soție, atunci fugea o zi sau două pe an din casa bărbatului, și el nu putea să o declare de soție a lui. Acest obicei a dat naștere unei prescripțiuni canonice, care disparte pe însoțită, când femeea ar lipsi din casa bărbatului, fără știrea lui. Toate aceste obiceiuri ne dovedesc origina noastră latină, pentru că ele nu se întâlnesc la popoarele din jurul Statului nostru în această formă veche.

Căsătoria ca mister recunoscută și de știință.

XIX). Căsătoria este recunoscută ca Mister nu numai de Biserică, dar și de știință chiar. Iată ce dice Dr. P. Garnier:

«Si le mystère de la génération n'est pas encore de couvert —il est probablement impénétrable—les lois qui y président sont du moins bien connues et démontrées. On sait, à n'ou plus douter, que la présence de deux germes différents, également indispensables, sont absolument nécessaires pour la réaliser: Le spermatozoaire mâle et l'ovule femelle. Leur rôle réciproque est inconnu et l'on ne sait ni comment, ni pourquoi c'est un garçon ou une fille. C'est le secret de Dieu» ¹⁾ Dl. M. Crețulescu dice: «Misterul concepțiunei și atribuțiunea paternității sunt două fapte, cari prin natura lor însăși scap observărei științei» ²⁾. Ast-fel în acéstă importantă cestiune sunt de acord și Biserica și știința. La creștinii în seculii primari se efectua căsătoria prin bine-cuvîntarea Bisericii: Προσθήκει τοῖς γαμοῦσι μετὰ γνώμης τοῦ ἐπισκόπου τὴν ἔνωσιν ποιῆσθαι, ἵνα ἢ κατὰ Θεόν καὶ οὐ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν ³⁾. «Se cuvine celor ce se căsătoresc să săvîrșască unirea cu socotința Episcopului, ca să fie după Dumnezeu, iar nu după poftă».

Biserica a legislat din timpurile cele mai vechi modul celebrării bisericești și în ritualele sale și prin canóne; iar puterea civilă abea pe timpul Impăratului Iustinian, în seculul al VI-lea, a pretins bine-cuvîntarea nunței ca obligătore, ca să se facă în prezența a trei marturi, și conform cu dreptul bisericesc (Nuv. 74. cap. 4).

Iar Leon înțeleptul, în legislația lui, numai acea căsătorie o considera legală, care era săvîrșită cu bine-cuvîntarea bisericescă, interdicînd cu totul concubinatul (Nuv. 89, cap. 91). Pentru că actul căsătoriei este cel mai însemnat din viață; căci prin el se unesc două ființi pe tot-déuna, —ceea ce a împreunat Dumnezeu, omul nu póte disparte, prin el se dă naștere, creștere și educație omenirei viitoare, prin el se inspiră căsătoriții de acele virtuți sufletești, prin

¹⁾ Le Mariage, prologue, pag XII și XIII.

²⁾ Despre Căsătorie și divorț în Principatele-Unite, pag. 7.

³⁾ Sf. Ignatie cătră Policarp. II, 5.

care și cu care numai omenirea p^ote a se perfecționa, prin el se susține și desvoltă moralitatea în societate și se înalță demnitatea omenescă; pentru aceste cuvinte Biserica cere, pretinde de la creștini, ca înainte de actul căsătoriei să m^érgă cu respect la Biserică și să primescă bine-cuvîntarea lui Dumnezeu, conform datinilor și obiceiurilor strămoșești, pentru că nu fac de cât împlinesc o datorie de creștin.

Biserica invoeste a II-a și a III-a căsătorie numai.

XX). Biserica av^ênd în vedere natura slabă a omului și inclinarea spre plăceri și patimi mai mult de cât spre virtuți, pentru a se evita păcate grave, a îngăduit creștinilor a doua și a treia căsătorie, esceptându-se clericii ¹⁾ L'on n'aime bien qu'une seule fois, c'est la première: les amours qui suivent sont moins involontaires ²⁾. Canonul I din Laodicia ȳice, că v^êduva trăind cât-va timp în post și rugăciune și după un mic epⁱtimiu p^ote să se căsătorescă a doua oră. De asemenea și pentru cei ce au vⁱsta canonică, dar n'au copii din căsătoriile anteriore, pot să se căsătorescă. Legea bizantină interdⁱcea absolut poligamia; «Οὐδεὶς δύναται ὑπὸ τῆν πολιτείαν ὦν τῶν Ῥωμαίων δύο γυναίκας ἐν ταυτῷ ἔχειν (35 Basil. XXXVIII 5). «Nimeni nu p^ote, fiind în cetățenia Romeilor, să aibă dou^e femei de odată». Sf. Vasilie ne spune în canonul 4, că este obicei^u de a se îngădui și a treia nuntă, dar cu un epⁱtimiu mai îndelungat; iar în canonul 50 justifică ȳic^ênd că-ⁱ de preferat să se conc^edă a treia nuntă, de cât a trăi creștinii în fără de legi.

Sf. Grigorie numește întâia căsătorie legală, adoua învoită, a treia suferită, iar cele-l-alte viață animală. In Nomocanone se prescriu amănunt condițiunile în care se pot

¹⁾ Can. 12 a Sf. Vasilie. Can. 17 și 18 apostolic. Nuvela 79 a lui Leon înțeleptul.

²⁾ La Bruyere opul citat, pag. 120.

căsători creștinii a doăa și a treia oră; iar a patra o consideră ca neexistentă și condamnată de Biserică, pentru aceia nici există ritual bisericesc. Este curios că la noi s'a permis și a patra căsătorie de exemplu între Adriana Cerbeneenca a reposatului Grigorie Bălăcenu vel Logofet cu Manolache Grădiștenu vel Dvornic la 1798, în București ¹⁾.

De aicea urmăză că Biserica permite a doăa și a treia căsătorie, dar sub nici un cuvînt pe a patra. Așa dar exista un conflict orî nepotrivire între legea bisericească și cea civilă, care nu prevede de câte orî se pote căsători cineva în viață. După procedura legii actuale preotul n'are cunoștință dacă cel ce i se presintă spre cununie este a doăa, a treia sau a patra căsătorie ce contracteză, fiind că desfacerea căsătoriei este cunoscută numai autorității civile. Biserica astăzi n'are nici un amestec, și nici nu știe dacă cel ce vine la cununie este văduv sau holteiu. Ar trebui să se aplaneze și acéstă anomalie, pentru că în principiū și Statul și Biserica nu urmăresc de cât buna ordine, cuviința socială și moralitatea în familie. Ar trebui ca măcar sentința de desfacere pronunțată de Tribunal să se comunice Episcopului Eparhiot și acesta parohului respectiv spre a cunoște și Biserica a cătea căsătorie să celebreze. Preotul nu pôte celebra a patra căsătorie pentru că-i depus de canone, ș'apoi n'are nici ritual pentru creștinii din a patra căsătorie. În cele-l-alte biserici ortodoxe s'aū evitat asemenea anomalii, desfacerile sau se fac de Biserică, ca în Rusia și la Patriarhat, s'aū se'ncep la Episcop, ca în Grecia, în scop de a-i împăca, și se termină la Tribunal, care-i obligat a comunica sentința de desfacere locului competent Bisericesc. Prin acéstă procedură preotul ar scăpa de pedépsa canónelor și Statul s'ar bucura de armonia între autorități, s'ar evita și conflictul dintre legi. Și reposatul

¹⁾ Veđi *Ἐπι τοῦ τόμου τῆς ἐνώσεως*, faptul întâmplat cu Impăratul Leon Înțeleptul. Idem *Vlastar Σύναγμα*. Vol. VI. pag 159.

Prim-Procuror de la Inalta Curte de Casație Filitis, a tratat această antinomie și a recunoscut că Biserica trebuie să aibă știință dacă cei ce vin la căsătorie sunt a doăa, a treia s'aũ a patra căsătorie și că dispărțirile făcute de Tribunale trebuie încunoștiinate autorității bisericești respective.

Cum se judecaũ procesele de desfacere în trecut? Daũ aicea câte-va documente din secolul trecut pentru știință.

Act de împăcare.

«Incredințăm noi, cari mai jos ne vom iscăli, cu acest credincios zapis al nostru în condica sf. Mitropolii, precum să se știe că, fiind trei ani de când ne-am luat împreună întru căsătorie eũ vădov și ea fată mare, și de atunci am trăit tot cu prigonire și cu cuvinte improtivitoare între noi, între care se pricinuia câte-odată și bătaia nevastei, și ea nesuferind ast-fel de viețuire aũ dat jalubă la Măria sa Vodă, cerënd ca să își afle dreptate și cel vinovat să își ia pedepsa după Pravilă, și orânduit fiind la Prea sf. sa părintele Mitropolitul că din poruncă să ne judece și după orânduială era ca să ne scõtă sfinția sa Părintele protopop la judecată înaintea Sf. Sale Părintelui Mitropolit. Dar noi luându-ne séma ca să nu se întâmple vre unuia din noi pedepsa, dintre care să ni se pricinuiască mai amari viețuire, am poftit amândouë părțile, ca de astă ună dată să facem pace, și sf. sa părintele protopop ne-aũ sfătuit cu cuvinte duhovnicești și ne-aũ învățat ca să trăim cu dragoste, cu liniște ca și alți ómeni casnici și cinstiți, ca să fim plăcuți și ómenilor și lui Dumnezeu, și noi cunoscënd că este spre binele nostru am primit amëndouë părțile și ne legăm într'acest zapis, mai întâiũ eũ că am a trăi cu nevasta mea bine, să o am la dragoste, să imi fie milă ca și de trupul meũ; așisderea și eũ să fiũ plecată și să îi daũ cinste bărbatului ca unui stăpân al casei, să nu-i mai răspunđ cuvinte aspre și improtivitoare și ce va aduce în casă să păstređ și să chivirnisesc ca alte femei casnice și cinstite. Iar care dintre noi nu va păđi legătura

zapisului, cea-l-altă parte să facă știre la sf. Mitopolie și Prea sf. părintele Mitropolit, făcând cercetare precum se cade, pe carele va afla vinovat cu anafora să-l arate la Măria sa Vodă ca să își ia pedeapsa cum va lumina D-zeu pe Măria sa să-l hotărască, ca să fie și altora spre pildă, pentru acea am întărit cu iscălitura noastră, puindu-ne, numele și degetele în loc de pecete, ca să se creadă. 1787 Decembrie 3» O formă de mărturie, după care se cunoște cum se constatău învinuirile aduse de căsătoriți unul asupra altuia : «Nică trâmbițaș domnesc, mărturisesc cu sufletul meu pentru popa Toma, ginerile moș popei Gheorghe, de la sf. Gheorghe vechi, că-l știu cam cu fire urâtă și este mișel, bețiv, cât nu se mai află, și de câștigă para el nu mai păstrează sau să ducă acasă să caute și pe priotésă cu cevași, ci numai de cât aleargă ori la cârciumă sau la cafenea de jocă cărți cu turcii și tot cu turcii are aface. Mergând acasă și dîcîndu-i preotésa de ce umblă ast-fel și de dînsa nu caută cu nimic, el a început a o bate, și aușind socrul său, numitul popa Gheorghe a alergat să vadă ce este pricina, el cum a văzut a lăsat pe preotésă și s'a apucat de dînsul și să nu fi prins eu de veste, să alerg cu ginerele meu, de l-am scos din mâinele lui era să-l omóre. Acésta știu și acésta mărturisesc, 1790». Știu că se trimeteau și cărți de blestem la martori, spre a spune numai adevărul în cea ce cunoștău pentru traiul celor însoșiți, când aceștia cereau desfacerea pentru maltratări.

Oprește căsătoriile în gradele recunoscute.

XXI). Biserica mai pretinde, ca cei ce vin să se cunune să nu fie rude apropiate. Sunt oprite după canóne căsătoriile în sânge dintre ascendenți și descendenți la înfinit, ceea ce prevede și codicile actual. Intre colaterali până în gradul al VII-lea în rudenia de două și trei neamuri până în gradul al IV-lea exclusiv, și în rudenia din înfilere și

botez ca și la cea din sânge direct. Legea civilă, codicile actual însă permite căsătoriile între colaterali în gradul V și cu dispensă și în al IV; la cuscrii nu ține sémă mai de loc, iar la botez este interzisă căsătoria numai între părinți și fin. Ce situație critică are preotul, când i se presintă la cununie persoane înrudite și oprite de canóne, trebuie să cunune bazat pe extractul de căsătorie a oficerului stărei civile, sau nu? Dacă nu va cununa, póte fi dat judecăței de cei interesați, ce voesc a se cununa la Biserică, pentru că nu respectă legea Statului; iar dacă va cununa rudenii oprite de canóne va fi pedepsit cu argosirea de către Episcopul eparhiot, pentru că a călcat canónele.

Aceste dificultăți trebuesc aplanate de urgență, dacă voim să avem bine hotărită și stabilită legalitatea căsătoriei în Biserică și Stat, făcând să dispară aceste antinomii, care nu sunt de cât în desavantagiul familiei și al Statului cum și a menținerii ordinii morale. In Statul nostru renăscut s'aú întrodus legi noi, codicile actual încă din 1866, Biserica însă a rămas tot cu vechea ei legislație, și când s'aú introdus legile civile nu s'aú avut în vedere de a se stabili o armonie între aceste autorități. Biserica noastră astăzi e Biserica Ortodoxă a Răsăritului, este Autocefală și prin urmare póte, are dreptul de a legifera și regulamenta în interiorul Statului în cestiuni bisericești, a pune o armonie între legislațiunea Statului și a sa, se înțelege în știute limite, fără a atăca depositul sėu ortodox, și a stabili un acord în cestiunile mixte, ce interesază de o potrivă și pe Stat și pe Biserică pentru bunul mers și progres al societăței creștine. Să sperăm că timpul nu e departe, când vom saluta cu mulțămire acéstă armonie dintre legile Bisericești și Politice.

